

LOYALTEIT EN LOKALITEIT

Over de crisis van identiteit en de constructie van *plaats* onder voetbalsupporters in Glasgow

Wessel Schaling

Joost van Drie

LOYALITEIT EN LOKALITEIT

Over de crisis van identiteit en de constructie van *plaats* onder voetbalsupporters in Glasgow

Universiteit Utrecht

Wessel Schaling, 3534146
Wes.schaling@gmail.com

Joost van Drie, 3475646
J.G.vandrie@students.uu.nl

Begeleider: Steven Dijkstra
juni 2013

Inhoudsopgave

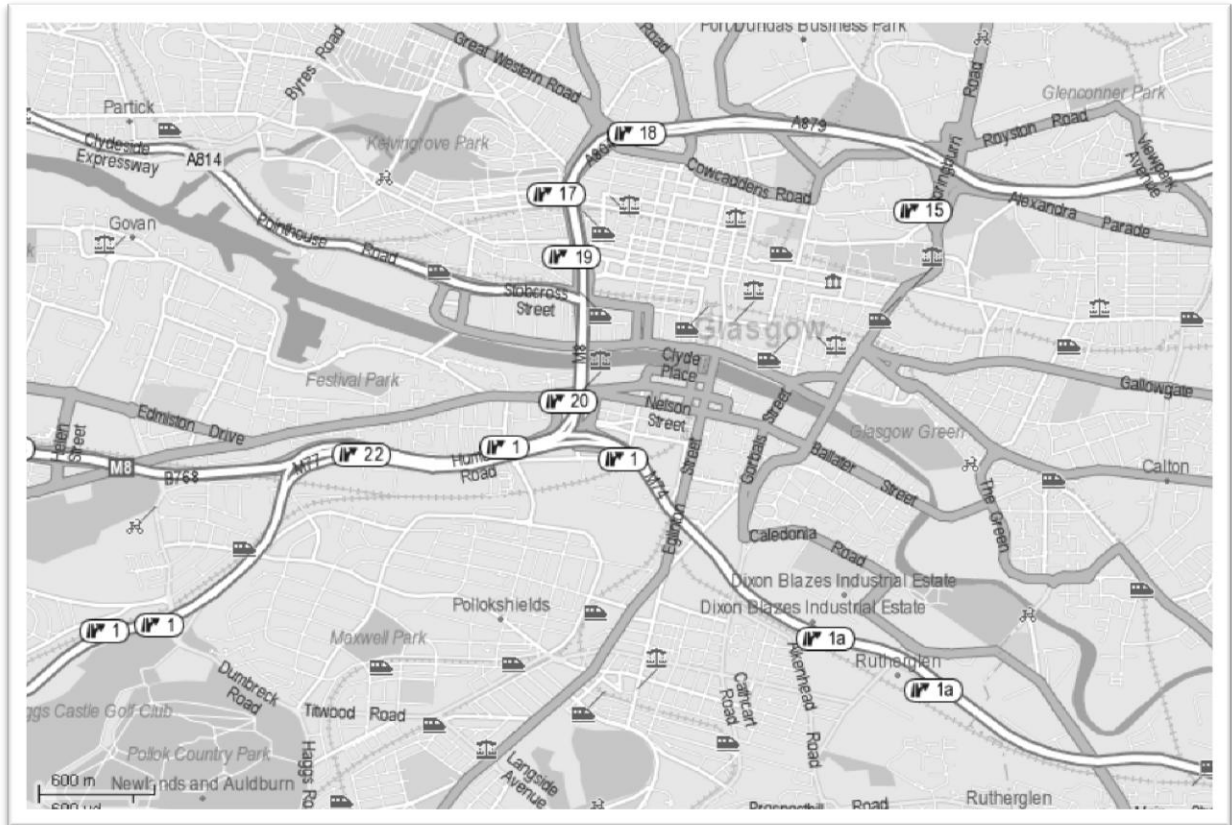
Voorwoord	p.9
1. Inleiding	p.11
2. Het etaleren van lokaliteit	p.16
2.1 Moderniteit en de ‘oude zekerheden’	p.16
2.2 De ‘crisis van identiteit’	p.18
2.3 Verlangen naar <i>belonging</i>	p.19
2.4 Voetbal en nieuw <i>sociaal kapitaal</i>	p.21
2.5 ‘Plaats maken’	p.24
3. Het Glasgow-effect	p.28
4. “Rangers Football Club will Never Die”	p.32
4.1 “The Basis of Our Identity”	p.33
4.2 “We don’t do walking away”	p.40
4.3 “Be with your own”	p.46
5. “We are Celtic supporters, faithful through and through”	p.49
5.1 “I took a trip to Parkhead”	p.49
5.2 “At the East End of Town, a big Stadium stands”	p.56
6. Conclusie en Discussie	p.65
Literatuur	p.70
Bijlage 1: Samenvatting	p.73

Fig. 1: De ligging van Schotland binnen het Verenigd Koninkrijk en de stad Glasgow binnen Schotland. ¹

¹ Deze kaart is afkomstig van de website <http://www.freeworldmaps.net>, geraadpleegd op 27 juni 2013.

Fig. 2: Glasgow van bovenaf. Dwars door de stad loopt rivier *The Clyde*. Linksboven is de ligging van Govan te zien en in dit gebied ligt het stadion Ibrox van Rangers FC. Rechts is het begin van de Gallowgate te zien, deze weg komt uit bij het stadion Celtic Park.²

² Deze kaart is afkomstig van de website <http://en.mappy.com>, geraadpleegd op 27 juni 2013.

Voorwoord

“Glasgow”

*Glasgow is a grey city, a “do it your way city” city
A “children at play” city, a smile within the toll*

*Glasgow is a mean city, Segregated blue and green city
A “pride of been” city, Passions on the boil*

*Glasgow is a loud city, a physically endowed city
A “reason to be proud” city, Subjects, every loyal*

*Glasgow is a kind city, a “put the past behind” city
Progressively inclined city, I’m proud to have been born upon its soil*

Harry Moore³

Het bovenstaande gedicht is een weerspiegeling van de trots en passie die de bewoners van Glasgow ontlenen aan hun stad. Wij zijn beiden overdonderd door de open, humoristische en zelfspottende wijze waarop zij ons vertelden over Glasgow. De mensen van Glasgow, bewoners van een stad vol tegenstellingen en extremen, hebben ons veldwerk gemaakt tot een waardevolle, leerzame ervaring. Onze dank gaat dan ook ten eerste uit naar hen.

Deze thesis is het resultaat van drie maanden veldwerk en vertelt het verhaal over de constructie en beleving van een lokale identiteit onder supporters van Rangers Football Club en Celtic Football Club. Deze thesis gaat dan ook over meer dan voetbal. Het gaat over de manier waarop het steunen van een voetbalclub een houvast biedt in een tijd van toenemende onzekerheid. Centraal staan de vele verhalen van supporters, onze observaties en ook onze interpretaties hiervan. Wij hopen dan ook recht te hebben gedaan aan de informanten die de tijd hebben genomen om met ons hun verhalen, ervaringen en worstelingen te delen. Onze dank gaat uit naar onze informanten voor hun tijd, moeite en openhartigheid. Specifiek gaat Wessel zijn dank uit naar *The Blue Order* en in bijzonder Douglas, Graham en Ewan voor hun vertrouwen. De dank van Joost gaat specifiek uit naar de hulp die Denis en Aaron hem hebben geboden. Ook willen wij de organisatie *Nil by Mouth* bedanken voor alle hulp en de mogelijkheid tot inzage van hun archief. Tot slot, willen wij Steven Dijkstra bedanken voor de tijd, energie en inzichten die hij heeft geboden om onze thesis te maken tot wat het is geworden.

---

³ Dit gedicht is afkomstig van de website <http://www.glesga.ukpals.com>, geschreven door H. Moore en geraadpleegd op 16 maart 2013.

1. Inleiding

Zodra wij het stadion uit zijn steekt Bobby nerveus een sigaret op. Er wordt weinig gezegd maar om de aantal minuten herhaalt hij op driftige toon: “Fucking at home, thats just embarrassing”. Rangers heeft net in Ibrox verloren van Annan Athletic, een derde divisie ploeg opgebouwd uit parttimers. Bobby is niet boos, hij lijkt verdrietig, gecombineerd met een gevoel van gêne. Met oog voor het feit dat Rangers zo goed als zeker kampioen is probeer ik hem een hart onder de riem te steken:

“No worries man, as soon as the season’s over they’ll sign some new players and get back up there!”

Bobby reageert geïrriteerd en kijkt mij vol onbegrip aan:

“You need to understand that this is about more than winning or losing, this is about life. You can take away everything from a man; his job, his house, even his family, but you can’t take away a man’s right to support his club. For some of us this is what we hold on to as strongly as possible”

Bobby⁴

Sommige mensen zijn totaal niet gefascineerd door voetbal. Zij interesseren zich niet in de resultaten van de plaatselijke club en voetbal wordt door hen vaker ervaren als last dan als lust. Deze mensen hebben dan ook geen blinde verwondering voor de gracieuze spits, of de nijverige libero. Zij hebben niet de jongensdroom om ooit uit te komen in de kleuren van de club. Zij zullen nooit volledig in clubtenue naar het stadion gaan voor het geval dat zij toch opgeroepen worden om een balletje mee te tikken. De mensen die deze ervaringen nooit hebben gehad, zullen dan ook moeite hebben om de reactie van Bobby te snappen. De urgentie in zijn stem en de woorden die hij spreekt geven namelijk aan dat het voor hem om meer dan een spelletje draait. Voetbal gaat voor hem over meer dan alleen een gewonnen, of verloren wedstrijd; het gaat om het leven.

Bobby’s reactie is dan ook illustratief voor het verlangen naar bepaalde zekerheden in een wereld waarin onze sociale omgeving constant aan het veranderen is. De onzekerheden onder veel supporters in Glasgow, een stad waar voetbal van grote sociale

---

⁴ Deze informatie is afkomstig van uit een vignet, geschreven door Wessel Schaling op 9 mei.

waarde is⁵, komen voort uit sociale ongelijkheid, werkloosheid, het aankomende onafhankelijkheidsreferendum, huidige wetgeving, en het recente faillissement van Rangers FC. Het steunen van zijn club dient voor Bobby dan ook als een zekere houvast in een onzekere sociale omgeving. Aan de basis van deze onzekerheden staan volgens wetenschappers het vervagen van diverse ‘oude zekerheden’. Hierbij moeten wij denken aan sociale constructies, zoals klasse, een stabiele identiteit, zekerheid op de arbeidsmarkt, een duidelijk afgebakende cultuur en de afnemende rol van identificatie met de natiestaat (Berman 1982). De moderniteit waarbinnen wij leven heeft dus een zekere invloed op de wortels waaraan wij onze identiteit ontleen. Dit heeft ertoe geleid dat men een geïntensiverde drang ervaart om te bepalen wie zij zijn, wie zij niet zijn, en waar zij toe behoren. Onze hedendaagse identiteiten zijn dus op losse schroeven komen te staan doordat mensen een vervreemding of ontworteling ervaren binnen hun directe omgeving. Dit vanwege een intensivering van onze mobiliteit door middel van technologische en economische vooruitgang (Bauman 2000). Deze intensivering van mobiliteit manifesteert zich in vormen van, of leidt tot *disembedding* en *detrterritorialization*. Bij beide fenomenen raakt men minder verward met de ruimtes en de sociale omgeving waarbinnen zij zich bevinden (Eriksen 2007). De invloed van deze processen op onze identiteit noemen wetenschappers dan ook ‘de crisis van identiteit’ (Woodward 1997).

Naast processen als *disembedding* en *detrterritorialization* zien wij tegelijkertijd de opkomst van krachtige uitingen van collectieve identiteiten waarmee men de controle over zijn of haar leven en omgeving beoogt te krijgen. Deze uitingen zijn divers, multidimensionaal, en worden gevormd door de cultuur waarbinnen zij plaatsvinden (Castells 1997:2). Denk hierbij aan onder andere het feminisme of milieubewegingen, maar ook aan feit dat feministische bewegingen ook onder elkaar zeer van elkaar verschillen. Castells benoemt deze reactieve groepen als *culturele communes* die de onderdrukking van hun identiteit aanvechten door een *resistance identity* te vormen. Dit doen zij deels door middel van het teruggrijpen naar een bepaalde religie, etniciteit, nationaliteit, of lokaliteit (Castells 1997:2). Een onontkoombaar gevolg van de eerdergenoemde ‘crisis van identiteit’ is dan ook de worsteling om onder druk van deze moderniteit een lokale identiteit te behouden (Woodward 1997).

Wel beargumenteerd Korff (2003) dat de wetenschap te kort schiet bij het benaderen van het begrip; lokaal. Verondersteld wordt dat iedereen de kennis bezit over wat lokaliteit betekent, waardoor hedendaagse wetenschappelijke literatuur niet erg expliciet is over wat deze term inhoudt (Korff 2003:4). Het lokale is gekoppeld aan ruimtes die sociaal en cultureel geïntrigeerd zijn op verschillende manieren. Zo kan een lokale identiteit vorm

---

⁵ Deze informatie is afkomstig van de website www.newstatesman.com, geschreven door S. Kuper en bekeken op 20 juni 2013

aannemen door middel van een inheemse groep, een bepaald dorp, een stad, wijken van steden, of zelfs een bedrijf (Korff 2003:4). In zekere zin lijkt lokaliteit dan ook te verwijzen naar ‘echte plaatsen’ en daarmee een sterke ruimtelijke connotatie te dragen. Lokaliteit wordt gedefinieerd door een gevoel van verplichting tot *plaats* en uitgesproken door culturele praktijken die zich onderscheiden van andere sociale ruimtes rondom deze *plaats* (Nadel-Klein 2009:502). In andere woorden: lokaliteit is dus afhankelijk van de representatie van een groepsidentiteit binnen een bepaalde ruimte. Hieruit lijken wij te kunnen opmaken dat niet alleen lokaliteit onder druk staat door moderniteit, maar ook *plaats* deze onderdrukking ervaart. Het eerdergenoemde teruggrijpen naar een zekere lokaliteit onder invloed van de crisis van identiteit heeft dan ook betrekking op *plaats* en het maken hiervan. Vandaar dat wij het van groot belang ervaren als onderdeel van ons onderzoek naar lokaliteit de rol en totstandkoming van *plaats* te analyseren.

Omwille van het behandelen van de bovengenoemde vraagstukken in relatie tot identiteit, lokaliteit, en *plaats*, zullen wij gaan kijken naar de rol van het steunen van een voetbalclub binnen een bepaalde gemeenschap. Wetenschappers zijn het er namelijk over eens dat uitingen van lokale identiteiten en de vertegenwoordiging van *plaats* nergens dermate duidelijk naar voren komen als binnen de sport (Bale 1988- in van Houtum & van Dam 2002). De verklaring die zij geven voor de centrale rol van sport – voetbalclubs in het bijzonder – voor het etaleren van een lokaliteit bevindt zich in de menselijke drang naar *rootedness* (Brown et.al. 2008). Dit houdt in dat men het gevoel ervaart dat zij geaard, of geworteld zijn op een bepaalde *plaats* en in een bepaald verleden. Daarbij is voetbal een fundamenteel onderdeel van sommige gemeenschappen, draagt bij aan de fundamenten van de plaatselijke cultuur en het functioneert als een opslagplaats voor traditie binnen deze gemeenschappen. Giulianotti (1999) stelt dat wij voetbal en haar supporters kunnen gebruiken als raamwerk om bredere inzichten te verkrijgen van een bepaalde maatschappij of gemeenschap (Giulianotti 1999).

In deze thesis zullen wij verslag doen van ons beschrijvend onderzoek over de processen die leiden tot de constructie en de beleving van een lokale identiteit en de rol die hierbij is weggelegd voor *plaats* onder voetbalsupporters. Dit hebben wij gedaan aan de hand van een kwalitatief, comparatief onderzoek. Tijdens ons veldwerk, van ongeveer drie maanden, hebben wij gebruik gemaakt van een aantal kwalitatieve methoden, waaronder verschillende vormen van interviewen, participerende observaties en informele gesprekken. Gezien ons onderzoek *plaats* heeft gevonden binnen een urbane context hebben wij ook gebruik gemaakt van de media, en sociale media. De populatie waaronder wij dit onderzoek hebben uitgevoerd bestaat uit supportersgroepen van Rangers Football Club en Celtic Football Club te Glasgow, Schotland.

Onze keuze voor Glasgow en de grootste plaatselijke clubs als locatie en onderzoekspopulaties is te verklaren aan de hand van meerdere aspecten. Ten eerste bood Glasgow een gepaste onderzoekslocatie vanwege de centrale rol van voetbal binnen de lokale cultuur en de centrale rol die deze clubs altijd hebben gespeeld voor het etaleren van specifieke lokaliteiten. Ook de plaatselijke de-industrialisatie, en actuele processen, zoals het aankomende onafhankelijkheidsreferendum en huidige wetgeving in relatie tot voetbalsupporters hebben laten zien hoe er een ‘crisis van identiteit’ kan ontstaan. Ten tweede speelde het feit dat Rangers FC en Celtic FC beiden afkomstig en gevestigd zijn in dezelfde stad, en de innige rivaliteit tussen hen een belangrijke rol in onze keuze. De lokale identiteiten van hun supporters bleken mede hierdoor sterk met elkaar verwoven, en de significantie van specifieke *plaatsen* en het maken hiervan is hierdoor sterk aan het licht gekomen. Vanuit deze opzet is de komende vraagstelling tot stand gekomen:

Op welke manier construeren en beleven supporters van The Rangers FC en Celtic FC een ‘lokale’ identiteit en welke rol speelt plaats hierbij?

Aan de hand van deze vraagstelling hopen wij ook te kunnen bijdragen aan het wetenschappelijk debat in relatie tot lokaliteit en *plaats*. Menig wetenschapper is namelijk van mening dat deze begrippen erg met elkaar verwekt zijn, terwijl wetenschappelijke opvattingen in relatie tot deze begrippen vaak incompleet of incorrect zijn (Korff 2003). De theoretische meerwaarde van ons onderzoek is dan ook dat wij hopen tot een vollediger definitie van deze begrippen te komen en hoe zij zich onderling verhouden. Bovendien zien wij in ons onderzoek een groot maatschappelijk belang. Namelijk dat door inzichten te krijgen in bepaalde processen van identiteitsconstructies – onder voetbalsupporters in het bijzonder – beleidsbepalers voortaan op een betere wijze kunnen omgaan met deze, en vergelijkbare groepen.

In het volgende hoofdstuk zullen wij ons theoretisch kader uiteenzetten. Verschillende theorieën en concepten zullen we belichten en met elkaar in dialoog brengen. Wij gaan hierbij voornamelijk in op kwesties in relatie tot processen van moderniteit en de impact die zij hebben op lokale vormen van identiteit, oftewel ‘de crisis van identiteit’ die deze moderniteit met zich heeft meegebracht. Hierna zullen wij illustreren op welke manier het steunen van een voetbalclub kan fungeren als uiting van een lokale identiteit en de ervaring van *plaats*. Tot slot zullen wij ingaan op de relatie tussen lokale identiteiten en *plaats* bij de constructie en beleving van een identiteit. In hoofdstuk drie, de context, zullen wij duidelijk maken waarom ons onderzoek juist in Glasgow gedaan diende te worden en

waarom supportersgroepen van Rangers FC en Celtic FC als bijzondere onderzoekspopulaties kunnen dienen. Vervolgens zullen in twee empirische hoofdstukken onze verworven data uiteengezet worden. Dit doen wij met als doel een beeld te schetsen van beide onderzochte groepen. Tot slot, leggen wij onze conclusies voor en zullen wij deze met elkaar vergelijken in het laatste hoofdstuk: discussie en conclusie. Hier zullen we gaan kijken naar de constructie en beleving van lokaliteit en de belangrijke rol van het maken van *plaats* onder supportersgroepen van Rangers FC en Celtic FC.

2. Het etaleren van lokaliteit

In ons theoretisch kader zullen wij beginnen met de invloed van de moderniteit op identiteit en de processen die hier aan ten grondslag liggen. Wij lichten toe hoe processen van mondialisering en moderniteit, waaronder *disembedding* en *detritorialization*, kunnen leiden tot het onderdrukken van lokale identiteiten, maar tegelijkertijd hoe mensen zelf vorm en betekenis geven aan deze moderne invloeden in de vorm van *re-embedding* en *culturele communes*. Vervolgens relateren wij deze theorieën aan het voetbal en illustreren wij hoe het steunen van een club de ‘crisis van identiteit’ deels kan verlichten. Als laatste bespreken wij het concept lokaliteit en de manier waarop dit concept verweven is met *plaats*. We zullen bespreken hoe het steunen van een voetbalclub kan fungeren voor het ervaren van *plaats* en het etaleren van een lokaliteit.

2.1 Moderniteit en de ‘oude zekerheden’

Moderniteit is een moeilijk concept om te doorgronden. Er bestaat een wetenschappelijke discussie betreffende moderniteit en hoe wij dit concept moeten interpreteren. De opkomst van de moderniteit zou men kunnen herleiden naar de achttiende eeuw, naar de tijd van de Verlichting en Voltaire (Barrett 2009: 158), op welk punt deze moderniteit nu is aangekomen staat echter ter discussie. Wetenschappers zijn het er niet over eens of wij leven in de postmoderniteit, waarbij wij de klassieke fase van moderniteit voorbij zijn gestreefd, of dat wij slechts onze opvattingen over moderniteit dienen aan te passen. Volgens Beck beleven we dan ook niet het einde van de moderniteit, maar het begin van een moderniteit die haar klassieke vormen is ontgroeid (Beck 1992: 97). Deze klassieke notie van moderniteit wordt geassocieerd met de industriële samenleving, terwijl nieuwe opvattingen meer gerelateerd worden aan een zekere *risk society* (Ritzer 2005). De moderniteit heeft namelijk geleid tot een breed scala van vraagstukken en risico's in relatie tot identiteit en de sociale constructie hiervan (Castells 1997: 11). De ‘oude zekerheden’, op basis waarvan mensen een identiteit construeren, vervagen en worden vervangen met onzekerheid (Berman- in Tilley 2006:11).

Ook Castells beschrijft een sociale omgeving die onder invloed staat van processen van de moderniteit. Hij typeert onze hedendaagse maatschappij echter als *the network society*. In deze *netwerksamenleving* worden sociale relaties niet alleen ontleend door sociale interactie met onze direct omwonenden, maar wordt onze sociale wereld steeds abstracter (Castells 1997). Deze abstractie wordt veroorzaakt door dynamische processen die tijd en ruimte irrelevant maken. Eriksen (2007) noemt twee concepten om deze processen

toe te lichten; *disembedding* en *detrterritorialization*. Het eerstgenoemde concept houdt in dat er een dichotomie ontstaat tussen het sociale leven en de lokale context waarin het wordt gecreëerd. Giddens definieert het als volgt;

“disembedding can be seen as the ‘lifting-out’ of social relations from local contexts of interaction and their restructuring across indefinite spans of ‘time-space’.”

Giddens 1991:21

Wat Giddens hier duidelijk wilt maken is dat de productie en consumptie van goederen en ideeën niet per definitie meer gekoppeld zijn aan de plaats waar zij tot stand komen. Denk hierbij aan waar Barber (2010) op doelt met zijn typologie van *McWorld* en de immense invloed van ketens, zoals McDonalds of Pepsi op lokale consumptie en cultuur (Barber 2010: 568). Hij benadrukt dat ook sociale relaties niet langer slechts gevormd worden in onze directe sociale omgeving, maar dat mensen op allerlei manieren verbonden zijn met elkaar. Communicatie en objecten worden namelijk steeds abstracter, hun oorsprong verduisterd en hun koers wordt uitgebreid (Eriksen 2007:31). Belangrijk is hier het concept van *time-space*. De manier waarop mensen tijd en hun omgeving ervaren is in grote mate afhankelijk van hun mobiliteit.

Het tweede concept *detrterritorialization* is een verzameling van alle processen die afstanden irrelevant maken (Eriksen 2007:17). In haar analyse over de relatie tussen *plaats* en identiteit stelt Malkki dat deze mondiale economische processen niet alleen tastbare verplaatsingen en stromingen van mensen teweeg brengen, maar ook de verplaatsing en stromingen van culturele goederen bevorderen (Malkki 1992:25). De drijfveer hierachter zijn de eerdergenoemde toename van transnationale handel, snellere communicatiemiddelen en toenemende mobiliteit.

Echter, geldt deze toenemende abstractie van onze sociale omgeving en de toenemende mobiliteit niet voor iedereen. Bauman (2000) stelt dat wij ons in een tijd van *liquid modernity* bevinden. Hij doelt hier op de huidige mobiliteit en dynamische identiteiten van de huidige maatschappij. Hiermee verwijst hij naar een nieuwe fase in de moderniteit waarbinnen men op een fluïde manier kan verschuiven van sociale posities. Men kan gemakkelijk verschuiven van *plaats*, wisselen van baan en zelfs hun normen en waarden bijstellen. Bauman (2000:94) benadrukt wel dat niet iedereen in dezelfde mate geniet van deze toenemende mobiliteit en dat de huidige maatschappij gestratificeerd wordt op basis van mobiliteit;

“Some of the world's residents are on the move; for the rest it is the world itself that refuses to stand still.”

Bauman 2000: 58

Een maatschappij is volgens hem te verdelen onder diegenen die mobiel zijn, of *tourists*, en diegenen die onbeweeglijk zijn, of *vagabonds* (Bauman 2000: 94). Relevant is hier voornamelijk de manier waarop deze *vagabonds* toegewezen worden, of gebonden raken tot een specifieke *plaats*. Hieraan kunnen zij een sterke identiteit ontlenuen. De stratificatie op basis van mobiliteit kan leiden tot het uiteenvallen van de samenhang van een urbane gemeenschap met een sterke segregatie tot gevolg. In andere woorden kunnen we de acties van *vagabonds*, binnen de ruimtes waaraan zij gebonden zijn, zien als een manier om deze processen van moderniteit tegen te gaan. Zij gaan de vervreemding van hun bredere sociale omgeving te lijf door middel van een sterkere identificatie met hun directe sociale omgeving (Bauman 2000). Hier moeten wij denken aan een sterke identificatie met een buurt, de gemeenschap, of de familie. In het volgende deel zullen wij dieper ingaan op deze vervreemding van de sociale omgeving en de vraagstukken die dit met zich meebrengt.

2.2 De ‘crisis van identiteit’

De bovengenoemde processen van *disembedding* en *detrterritorialization* hebben er dus mede toe geleid dat veel mensen zichzelf vragen zijn gaan stellen in relatie tot hun identiteit. Deze processen dragen bij aan het feit dat mensen een geïntensiverde drang ervaren om te bepalen wie zij zelf zijn, wie zij niet zijn, en waar zij toe behoren (Tilley 2006:8). Door het ‘ontkoppelen’ van sociale relaties van hun ‘lokale’ context ten tijde van enorme mobiliteit, zijn culturen en identiteiten elkaar gaan beïnvloeden en meer met elkaar vermengd geraakt. De worsteling om lokale identiteiten te behouden onder druk van de moderniteit hebben er dus voor gezorgd dat vraagstukken in relatie tot identiteit zich meer op de voorgrond hebben gevestigd (Woodward 1997: 18). Deze worsteling staat bij ons onderzoek dan ook centraal.

Theoretici spreken ook wel over een ‘crisis van identiteit’ (Woodward 1997:16). Berman (in Tilley:2006) geeft aan dat bepaalde ‘oude zekerheden’ in relatie tot identiteit zijn weggevaagd. Voorbeelden hiervan zijn klasse, cultuur, een stabiele identiteit en het idee dat iemands leven geworteld en geaard is in het verleden. In plaats daarvan worden mensen geconfronteerd met verandering, onzekerheid en flexibiliteit. Denk hierbij aan het veranderende karakter van arbeid. Er wordt van werknemers verwacht dat ze flexibel zijn, openstaan voor veranderingen op korte termijn en bereid zijn risico’s te nemen. Cohen wordt geciteerd in Bauman met:

“who starts a career in Microsoft has no idea where it is going to end. Starting with Ford or Renault, entailed on the contrary the near-certitude that the career would run its course in the same place”

Bauman 2000: 58

Mensen worden door deze confrontaties gedwongen om hun identiteit te zoeken in de permanente revolutie van het moderne leven (Berman 1982- in Tilley 2006:10). Met deze permanente revolutie wordt een wereld geschetst die constant in beweging is, waarbij identiteiten dynamisch en kortstondig zijn.

De huidige moderniteit, in combinatie met de steeds zwakkere rol van de natie-staat, heeft ertoe geleid dat mensen zich mogelijk gaan richten op bestaande en nieuwe collectieve identiteiten (Tilley 2006:11). Net als de eerdergenoemde veranderingen van arbeid en daarmee de afnemende bron van identificatie, is ook de rol van de natie-staat veranderd. Wetenschappers hebben beargumenteerd dat nationalistische ideologieën ontstonden als reactie op industrialisering en de ontworteling van mensen van lokale gemeenschappen (Eriksen 1993: 103). Industrialisering bracht een sterke geografische mobiliteit met zich mee en een groot deel van de bevolking kon hierdoor participeren in hetzelfde economische en politieke systeem. Zoals al eerder is gesteld ontbindt de huidige moderniteit juist deze industriële samenlevingen (Beck 1992) en daarmee ook identificaties met de natie-staat.

Friedman (1994: 86) geeft echter aan dat bepaalde vormen van identificatie of verbeelding van een groep in relatie tot een nationale identiteit kunnen worden vervangen door een primordiale getrouwheid aan een bepaalde lokaliteit. Oftewel, de eerdergenoemde zekerheden vervagen binnen deze *risk society*, maar worden vervangen door andere vormen van identificatie. Hoewel deze reactie centraal zal staan in ons onderzoek, moet benadrukt worden dat er meerdere mogelijke reacties ontstaan in relatie tot de constructie van een identiteit onder invloed van de moderniteit.

2.3 Verlangen naar *belonging*

Bij het behandelen van de ‘crisis van identiteit’ en haar invloed op lokale identiteiten zijn niet alleen *disembedding* en *detrterritorialization* van belang, ook het concept *re-embedding* speelt een essentiële rol. Lokale identiteiten worden namelijk vaak versterkt doordat men hun uniciteit gaat accentueren op het moment dat deze onder druk komt te staan (Eriksen 2007: 6). Hoe sterker en hoe abstracter de oorsprong van persoonlijke identificatie wordt, des te groter men de drang zal ervaren om hun lokale oorsprong van culturele goederen te benadrukken of te verzinnen (Eriksen 2007:143). Het teruggrijpen op de lokale cultuur zien wetenschappers als een methode om processen van moderniteit uit te dagen. In andere

woorden, mensen gaan de bovengenoemde ‘crisis van identiteit’ te lijf door terug te grijpen op de lokale identiteit, of door deze te verzinnen.

Wetenschappers zien dan ook een opkomst van krachtige uitingen van collectieve identiteiten die zich formuleren in relatie tot religie, natie, etniciteit, familie en lokaliteit (Castells 1997:2). Deze identiteiten zijn constructies van stukken geschiedenis, geografische verbeelding, een collectief geheugen en nog veel meer. Mensen beschikken namelijk over de mogelijkheden om hun identiteit te herdefiniëren of te reconstrueren (Castells 1997:6). Voor sommigen levert het terugvallen op een lokale, territoriale identiteit een mogelijke bron van betekenis. Deze groepen noemt Castells *culturele communes* (Castells 1997: 65). *Culturele communes* ziet hij als verdedigende reacties op de moderniteit en de vraagstukken in relatie tot identiteit. De identiteit die deze communes creëren ziet Castells dan ook als een identiteit die ontstaat uit een gevoel van hevige onderdrukking, of een *resistance identity* (Castells 1997: 9). Een belangrijke eigenschap van deze communes is dat zij geconstrueerd worden in relatie tot bepaalde culturele eigenschappen. Hierbij wordt een verzameling van normen en waarden toegeschreven door bepaalde codes van zelfidentificatie (Castells 1997: 65). Denk hier aan een gedeelde religie, nationaliteit of lokaliteit.

Ten grondslag aan deze bewegingen liggen de tegenstrijdige processen van het vervagen van bronnen van identificatie, de individualisering van de gemeenschap en het menselijk verlangen naar *belonging*. De Anca (2012) sluit zich aan bij de eerder genoemde veranderingen in relatie tot arbeid waar Bauman (2000) en Sennett (1998) zich op hebben gestort. Echter koppelt zij hier een aantal andere verschuivingen aan, in relatie tot identiteit. In tegenstelling tot de vorige eeuw, waar een sterke rationaliteit heerste in relatie tot identiteit, noemt zij de opkomst van een zekere *emotionaliteit*. Hiermee doelt zij op de doorlopende zoektocht naar emotionele banden als pijler van identiteit binnen een maatschappij waar individualisme de norm is geworden (De Anca 2012: xxii). Individualisme is volgens Ham (2000) dan ook het meest typerende gevolg van de moderniteit. De ambiguïteit van het individualisme is dat het enerzijds bijdraagt aan politieke vrijheid, economische vooruitgang, en zelfexpressie. Anderzijds is het verantwoordelijk voor de ervaren isolatie, vervreemding en eenzaamheid van veel leden van de gemeenschap (Ham 2000: 127). De Anca stelt dat de individualisering van de gemeenschap daarom ook zijn keerzijde kent:

“A shift from a longing for independence from a society made up of communities, to a longing for belonging from a society made up of individuals.”

De Anca 2012: xxii

Cohen (1982) doelt met het concept *belonging* op de menselijke drang om te behoren tot een culturele groep. Hij stelt dat het van groot belang is voor het menselijk welzijn dat hij of zij een gevoel van *belonging* creëert (Cohen 1982). Eveneens hieraan verbonden zijn de verbeelding en de constructie van *home*. Belangrijk is dat wanneer wetenschappers het hebben over *home*, of *home-making*, het evenzeer gaat over daadwerkelijke geografische plaatsen, als over een plek in de verbeelding van mensen (Espiritu 2003:10). Deze constructie van *home*, of *home-making*, vindt plaats in de verbeelding en vindt haar oorsprong in een menselijk verlangen om zich thuis te voelen. Door de eerder beschreven ontwikkelingen van moderniteit wordt het creëren van deze gevoelens gecompliceerd. *Culturele communes* kunnen bijdragen om deze gevoelens als nog te bewerkstelligen.

Kortom, de hedendaagse moderniteit zorgt voor frictie in relatie tot identiteit en lokale culturen. Processen als *disembedding* en *detritorialization* leiden tot stratificatie van gemeenschappen op basis van mobiliteit en een ontworteling met de plaatselijke cultuur. Processen van ontworteling of vervreemding noemen wij de ‘crisis van identiteit’. Deze crisis wordt op haar beurt tegengegaan door sterke identificaties met de lokale cultuur, door het terug grijpen hier naar, of deze te verzinnen. Gevoelens van *belonging* en *home* worden verworven door lidmaatschap aan de eerdergenoemde *culturele communes*. In het volgende stuk zullen wij toelichten hoe het steunen van een voetbalclub supporters kan verschaffen van een identiteit ten tijde van moderniteit. Vervolgens zullen wij toespitsen op de manier waarop deze identiteit geconstrueerd wordt.

2.4 Voetbal en nieuw sociaal kapitaal

De bovengenoemde vervreemding die de moderniteit met zich meebrengt en de druk waaronder identiteiten komen te staan kunnen volgens Giulianotti onder andere hersteld worden door middel van het steunen van een voetbalclub (Giulianotti 1999: 13).

Veel theoretici zijn het erover eens dat voetbal een belangrijke maatschappelijke functie vervult (Giulianotti 1999, Brown et.al. 2008, Carter 2002). Door de populariteit van het voetbal en de centrale rol die het binnen culturen aanneemt, kan het in sociale omstandigheden gebruikt worden als een culturele landkaart (Giulianotti 1999:xii). De karakteristieken die een bepaalde gemeenschap van waarde acht in relatie tot het voetbal, verschaffen ons inzichten over fundamentele normen en waarden van de gemeenschap waarbinnen het zich afspeelt. De centrale rol van voetbal binnen de meeste culturen betekent dat men vaak sterke politieke en symbolische betekenissen hecht aan de club die zij steunt (Giulianotti 1999: xii). Voorbeelden hiervan zijn de manier waarop bepaalde clubs een specifieke sociale klasse vertegenwoordigen, een specifieke wijk, of zelfs een religieuze of

etnische groep. Denk hierbij aan de politieke vertegenwoordiging van FC Barcelona ten tijde van het regime van Francisco Franco, als symbool voor de weerstand tegen de oppressie van het regime en de trots die de Catalaanse gemeenschap hieraan ontleende (Missiroli 2010: 4).

Louter aan de hand van de populariteit van het voetbal kunnen wij niet stellen dat supporters een identiteit ontlene aan het steunen van een club. Wel benadrukken wetenschappers de sterke relatie tussen voetbalclubs en de gemeenschap en de bijdrage die zij leveren aan het gevoel van gemeenschap, of het eerdergenoemde *belonging* (Brown et.al. 2008:304). Het gevoel van *belonging* door middel van het steunen van een voetbalclub kan onder andere ontleend worden op basis van de stedelijke oorsprong van de club, of de sociale klasse die zij vertegenwoordigd. Holt gaat zo ver dat de centrale rol van het steunen van een voetbalclub zelfs veroorzaakt wordt door de sterke menselijke drang naar een zekere *rootedness of belonging* (Holt-in Brown et.al. 2008:304).

De bovengenoemde bijdrage van een voetbalclub aan haar gemeenschap in relatie tot een gevoel van *belonging*, lijkt ook van toepassing op de verbeelde processen van *home-making*. Als men kijkt naar de sterke relatie tussen supporters en het stadion van de club die zij steunen, blijken processen van *home-making* binnen daadwerkelijke ruimtes onder voetbalsupporters zeer evident (Carter 2002: 414). Deze relatie schijnt namelijk bovenmatig sterk te zijn en een belangrijke rol te vervullen voor supporters. Hieruit vloeit volgens Brown et.al. een gevoel van vertrouwen onder de mensen die zich binnen dezelfde ruimte verbeelden. De presentie binnen sociale ruimtes waarbij men een vertrouwd gevoel ervaart draagt bij aan iemands *sociaal kapitaal*. Zonder dit vertrouwen zouden alle sociale verhoudingen, gemeenschappen en instituties tot een halt komen (Holligan & Deuchar 2009: 734). *Sociaal kapitaal* wordt gewonnen door herhaaldelijke sociale interactie en participatie binnen de gemeenschap bij communale evenementen. Er is echter een discussie gaande over het feit of het steunen van een voetbalclub al dan niet gezien kan worden als een manier om het wegvallen van communale evenementen op te vangen, en daarmee bij te dragen aan *sociaal kapitaal* (Brown et.al. 2008: 308).

Terwijl Brown et.al. aangeven dat een lidmaatschap van een supportersgroep wel degelijk een bijdrage kan leveren aan een gevoel van vertrouwen, maakt Bauman een onderscheid tussen *'thick-'* en *'thin ties'*. Onder *thick ties* vallen familie, verwantschap, vriendschap, de buurt enzovoort. Bij het analyseren van voetbal en haar supporters stelt Bauman echter dat deze activiteiten de kracht hebben om gemeenschappen tijdelijk te verenigen, maar deze niet leiden tot diepe relaties gebaseerd op reciprociteit. In andere woorden, mensen keren volgens hem na de wedstrijd meteen weer terug naar hun individuele levens (Bauman- in Brown et.al. 2008: 308).

Daarbij zijn voetbalclubs instituties waaraan mensen, voornamelijk mannen, gedragsnormen aan kunnen ontlene. In het bijzonder dienen *'voetbalhelden'* uit het

verleden als voorbeeld in relatie tot gedrag en levenskracht voor de gemeenschappen die zij representeren. Zij verschaffen gemeenschappen hierdoor de mogelijkheid tot zelfkennis, en hiermee de middelen waarmee zij, binnen een stad of buurt, zich kunnen onderscheiden van een ander (Holt- in Brown et.al. 2008: 304). ‘Lidmaatschap’ van deze gemeenschap wordt dus ontleend door participatie en vermeende kennis van men zelf én van de *ander*. Wetenschappers noemen dit verbeelde kennis, omdat kennis van de eigen groep deels berust op een verbeelding van de gemeenschap, in tegenstelling tot daadwerkelijk contact (Anderson 1983). Anders gezegd, denkt men meer te weten over de *ander* dan daadwerkelijk het geval is. De vermeende kennis van de *ander* wordt vaak in stand gehouden door het behouden van stereotyperingen en vooroordelen. Een proces dat hier sterk aan bijdraagt is *othering*. Dit is het proces waarmee wij onze grenzen markeren tussen ‘onszelf’ en ‘zij’ die niet binnen deze grenzen behoren (Weis 1995). Zo sluit een identificatie met de ene club, een identificatie met de ander uit. Barth sluit hierop aan door te stellen dat een identiteit geconstrueerd wordt door aspecten die toegeschreven worden door anderen, maar ook door identificaties van mensen binnen de groep zelf (Barth 1969:10). De aspecten die voor de actoren een rol van betekenis spelen zijn niet gebaseerd op objectieve overeenkomsten of verschillen, maar selectief bijeen gekomen door de significantie die de actoren aan deze aspecten toeschrijven (Barth 1969: 14). Denk hierbij aan verschillende etnische, of religieuze groepen die een gemeenschappelijke vertegenwoordiging hebben gevonden in een voetbalclub. In andere woorden, bieden voetbalclubs een gemeenschap bronnen van identificatie waarmee zij zichzelf en de ander kunnen definiëren en onderscheiden van en voor elkaar (Edensor & Augustin-in Armstrong & Giulianotti 2001: 101).

Kortom, voetbal kan een bijdrage leveren aan de constructies van identiteit. Er bestaat discussie over op welke manier dit tot stand komt. Giulianotti (1999) stelt dat de vervreemding die de moderniteit met zich mee brengt en de druk waaronder identiteiten komen te staan onder andere hersteld kunnen worden door middel van het steunen van een voetbalclub. Deze stelligheid wordt in twijfel getrokken door onder andere Bauman (2000). Het steunen van een voetbalclub kan supporters wel degelijk een gevoel van *belonging* verschaffen. Verbeelding en constructie van *home* kan hierbij een belangrijke rol spelen. De meningen van wetenschappers over de vraag of dit dan ook leidt tot de daadwerkelijke vorming van nieuw *sociaal kapitaal* verschillen. Wel kan voetbal sterk bijdragen aan een verbeelding van men zelf, als gemeenschap of buurt, en daarmee zich onderscheiden van de *ander*. We zullen nu inzoomen op de problematiek in relatie tot lokale identiteiten, de verbeelding hiervan, en de rol van plaats hierbij.

2.5 'Plaats maken'

Eerder hebben wij behandeld op welke manier de moderniteit invloed uitoefent op identiteit. Een mogelijk gevolg hiervan blijkt het terugvallen op, of de creatie van een lokaliteit. Wetenschappers zijn het erover eens dat een van de meest opzichtige manifestaties van een lokaliteit plaatsvinden door middel van sport (Bale- in van Houtum & van Dam 2002:235). Het steunen van een voetbalclub is echter niet alleen een middel om een bepaalde lokaliteit over te brengen, het is een manier om bepaalde ruimtes te claimen, en deze lokaliteit hierin te graveren (Bale- in van Houtum & van Dam 2002:235). Aan de hand hiervan wordt al snel duidelijk in welke mate lokaliteiten verwickeld zijn met een zekere *plaats*, en hoe het steunen van een voetbalclub kan bijdragen aan het etaleren van deze lokaliteiten.

Om lokaliteit te kunnen begrijpen is het belangrijk om te kijken naar de tegenstelling tussen het 'globale' en het 'lokale'. Het onderscheid tussen globaal en lokaal lijkt op andere tegenstellingen, zoals 'moderniteit-traditie' en 'universeel-specifiek'. Deze tegenstellingen hebben met elkaar gemeen dat ze alleen betekenis hebben als ze refereren aan elkaar (Korff 2003:1). Desondanks is het in de huidige literatuur niet helder wat er precies met 'lokaal' bedoeld wordt. (Korff 2003:4).

Het 'lokale' is gekoppeld aan ruimtes die sociaal en cultureel geïntegreerd zijn op verschillende manieren. Op deze wijze kan het lokale een inheemse groep, een bepaald dorp, een stad, wijken van steden, of zelfs een bedrijf duiden (Korff 2003:4). Het idee van lokaliteit draagt dus duidelijk bij aan een ruimtelijke connotatie. Op deze manier staat het 'globale' voor een abstractie van ruimte in termen van stromingen, ideeën, virtuele realiteit en beelden. Het 'lokale' verwijst daarnaast naar 'echte plaatsen' (Korff 2003:4) waardoor er een duidelijke koppeling te maken is tussen lokaliteit en *plaats*.

Tevens blijft onduidelijk wat er nu precies onder *plaats* wordt verstaan. Daarvoor moet eerst dieper ingegaan worden op de concepten *plaats* en ruimte. De ideeën over *plaats* en ruimte hebben elkaar namelijk nodig om tot een definitie te komen (Tuan 1977:6). Een ongedifferentieerde ruimte wordt een *plaats* als we het beter leren kennen en er waarde en betekenis aan toekennen (Tuan 1977:6). Escobar (2001) wijst op het feit dat *plaats* een belangrijke rol in neemt in de levens van vele mensen. *Plaats* is volgens hem de ervaring van een bepaalde locatie die verbonden is met het dagelijks leven (Escobar 2001:140). Net als de eerdergenoemde onderdrukking van lokale identiteiten, stellen sommige wetenschappers dat ook *plaats* onder druk is komen te staan door de processen van de moderniteit. Sennett (1998) geeft namelijk aan dat de waarde van *plaats* is versterkt door het opwekken van een verlangen naar een gemeenschap. Daarnaast zijn de oude noties van *plaats* met betrekking tot *home* voor gevestigde gemeenschappen, die gelinkt zijn met het verleden van deze *plaatsen*, moeilijker te behouden. Dit door de toenemende sociale mobiliteit en stromen van goederen, diensten, ideeën en beelden. (Tilley 2006:13).

Plaats gaat dus over meer dan alleen de geografische ruimtes; het is sterk verweven met een plaatselijke identiteit en dus lokaliteit. Lokaliteit refereert namelijk naar de representatie van groepsidentiteit. Het wordt gedefinieerd door een gevoel van verplichting aan een bepaalde plaats en uitgesproken door culturele praktijken die zich onderscheiden van de sociale omgeving rondom die *plaats* (Nadel-Klein 2009:502). Daarentegen tonen Gupta & Ferguson (1992:10) aan dat terwijl *plaatsen* en lokaliteiten steeds waziger en vager worden, het tegelijkertijd lijkt dat de ideeën over *plaatsen* die cultureel en etnisch van elkaar verschillen steeds meer op de voorgrond treden. Als gevolg hiervan zien wij dat verbeelde gemeenschappen verstrengeld raken aan verbeelde *plaatsen* (Gupta & Ferguson 1992:10). De verhouding tussen gemeenschappen en *plaats* kunnen wij goed duiden aan de hand van het steunen van een voetbalclub. Een voetbalclub kan mogelijk fungeren als een representatie van een land, stad, of buurt, met het verlangen dat zij een gerechtvaardigde bron van trots verschaft voor de ‘eigen’ *plaats*. Het eerdergenoemde *othering*, en het gedachtegoed van ‘*us and them*’ (Eriksen 2007) blijkt evenzeer toe te passen op *plaats*. Gezien de rol als representatie van een zekere lokaliteit, en de verwikkeling tussen *plaats* en lokaliteit gaat het dus ook te gaan over de verbeelding van ‘*here and there*’ (Brown et.al. 2008).

Ook Tilley (2006:13-14) beargumenteert dat lokaliteit en *plaats* verweven zijn door te stellen dat, als men denkt aan sociale en culturele identiteit, men het onvermijdelijk probeert te plaatsen. Ze proberen deze identiteit in een setting te zetten, oftewel te verbeelden in *plaats*. Belangrijke elementen bij deze processen zijn geschiedenis en herinnering (Malkki 1992, Gupta & Ferguson 1992). Niemand benadrukt de rol van herinnering dermate duidelijk als Hirsch:

“Places and landscapes anchor memories because we do not remember in a disembodied placeless manner.”

Hirsch 1995, in Tilley 2006:25

Hirsch laat zien dat mensen hun herinneringen proberen te *plaatsen* om ze zo op deze manier te kunnen ordenen. Herinneringen worden dus duidelijk verankerd in *plaats*. Gupta & Ferguson (1992:11) verwijzen naar het belang van ‘herinnerde’ *plaatsen* voor een gemeenschap van diaspora’s en transnationale gemeenschappen. Immigranten gebruiken het herinneren van *plaats* om hun nieuwe wereld te construeren. Het moederland blijft op deze manier een van de meest krachtige verenigende symbolen voor mobiele en ‘ontheemde’ mensen, terwijl de relatie met het moederland op verschillende manieren geconstrueerd kan zijn en in verschillende settingen kunnen plaatsvinden (Gupta & Ferguson 1992:11). Mensen maken dus meervoudige verbindingen met *plaats* door zich er mee in te leven, te herinneren

en te verbeelden (Malkki 1992:38). Anders gezegd, moeten we ons dus focussen op deze meervoudige verbindingen om de betekenis van verbeelding en *plaats* te belichten. Lokaliteiten worden sociaal gedefinieerd en onderscheiden zich van andere ruimtes door middel van symbolische markeerpunten (Korff 2003:9). *Plaats* wordt namelijk gesocialiseerd en gelokaliseerd door complexe en weloverwogen praktijken van vervaardiging, representatie en actie (Appadurai 1996:180).

Deze praktijken noemen wetenschappers *territoriality* en worden sterk gekoppeld aan de ontwikkeling van het eerder genoemde *sociaal kapitaal* (O'Neill 2002-in Holligan & Deuchar 2009). Interessant is dan ook om het verband tussen *plaats* en sociaal kapitaal toe te passen op het voetbal. Wetenschappers hebben beargumenteerd dat voetbalteams en de stadions waarin ze spelen een grote rol hebben in het vormen van collectieve identificatie met *plaats* (Shobe 2008:89). Carter (2002) zegt hierover dat een sportstadion het vermogen heeft om een gemeenschap te vertegenwoordigen en een symbolisch markeerpunt te worden van identiteit, herinnering en gehistoriseerde ervaring (Carter 2002:414). In andere woorden, kunnen wij stellen dat voetbalstadions en andere significante *plaatsen* mogelijk *sociaal kapitaal* genereren, doordat zij een context bieden waarbinnen vertrouwen kan groeien (Holligan & Deuchar 2009).

Evenals de groei van vertrouwen en *sociaal kapitaal* binnen deze significante *plaatsen*, groeit het wantrouwen jegens mensen van andere *territorialiteiten* of buitenstaanders. Deze sentimenten dragen bij aan het stellen en verbeelden van grenzen, waarbij buitenstaanders vaak benaderd worden met achterdocht en vijandigheid. Hierbij moet wel een kanttekening gemaakt worden. Putnam maakt namelijk onderscheid tussen 'bonding' *social capital* en 'bridging' *social capital*. Met 'bonding' wil hij aangeven dat er met name een sterke *in-group* verhouding ontstaat. Hiermee wordt bedoeld dat aspecten als lidmaatschap belangrijk zijn en deze groep naar binnen gekeerd is. Dit is aanwezig wanneer men elkaar regelmatig tegen komt bij fysieke ontmoetingen, zoals uit- en thuiswedstrijden (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009:735).

Al met al kunnen we dus stellen dat 'lokale' identiteit sterk verweven is met *plaats*. Door processen van modernisering zijn zowel lokale identiteit als *plaats* weliswaar onder druk komen te staan en abstracter geworden, maar het teruggrijpen of creëren van een lokaliteit of *plaats* blijken tegelijkertijd sterke bronnen van identificatie, die de mogelijkheid bieden om onder deze druk uit te komen. Een rol van het steunen van een voetbalclub is volgens wetenschappers dan ook om deze lokale identiteiten te etaleren. Voetbalclubs zijn een vertegenwoordiging van *plaats*, zij etaleren een lokaliteit en graveren deze daardoor binnen een bepaalde ruimte. Ervaring, verbeelding en herinnering zijn belangrijke middelen voor mensen om een lokale identiteit en *plaats* te construeren. Mensen maken meervoudige verbindingen met *plaats* en symboliek speelt een belangrijke rol om deze *plaatsen* van elkaar

te onderscheiden. Deze *plaatsen* en gemeenschappen generen voor voetbalsupporters mogelijk *sociaal kapitaal*, waardoor essentieel vertrouwen onder mensen binnen deze ruimtes kan groeien.

Het theoretisch debat waarbinnen ons onderzoek plaats heeft gevonden is nu duidelijk. We verleggen ons vizier daarom nu naar Glasgow, waar wij de manier hebben onderzocht waarop supporters van Rangers FC en Celtic FC een lokale identiteit construeren en beleven onder druk van moderne processen en welke rol *plaats* hierbij speelt. In het volgende hoofdstuk zullen wij een beeld schetsen van de sociale context waarbinnen deze constructies van lokaliteit en de beleving daarvan tot stand komen.

3. Het *Glasgow-effect*

Glasgow heeft een populatie van rond de 600.000 inwoners en is daarmee de grootste stad in Schotland. Glasgow wordt gezien als de commerciële hoofdstad van Schotland. Dit is terug te zien als men door Glasgow loopt.⁶ In het centrum van de stad komt men terecht in de winkelende mensenmassa, die zich begeven op straten als *Buchanan Street* en *Argyle Street*, en winkels van Hugo Boss, Apple, H&M, Nike, Starbucks, en Lacoste in- en uitlopen. Als men zich in het westen begeeft, ziet men de studentencafés en de Gotische universiteitsgebouwen. Zodra men zich hierbuiten begeeft of de rivier *the Clyde* oversteekt wordt men geconfronteerd met een wereld van verschil. Bewoners van de stad Glasgow wonen in grote mate van armoede en de harde tegenstellingen binnen deze stad maken Glasgow tot wat het nu is. De stad is nog altijd ernstig verdeeld op basis van sociale klasse (Craig 2010:21). Opvallend is dan ook dat de manier waarmee bewoners van Glasgow spreken over de eigen stad. Ook zij benadrukken de tegenstellingen, maar laten vaak ruimte voor een mysterieus, onverklaarbaar element:

“Glasgow, it's a tough sell; world-class sporting venues and malnutrition, idealism and inequality. It's hard to work out what Glasgow currently stands for, hard to encapsulate it in a brand. Edinburgh you could introduce to your mother; Glasgow would be ripe for a really dirty affair. That's the thing about Glasgow: you know it could hurt you but it's irresistible all the same.”

Catriona Stewart⁷

Glasgow stond altijd bekend als een grote industriestad, maar aan het einde van de twintigste eeuw kwam daar verandering in. De grote, zware industrieën verdwenen uit West Schotland en Glasgow in het bijzonder. De teloorgang van het industriële verleden heeft fikse littekens achter gelaten op de bewoners van Glasgow, of *Glésga* (Devine voorwoord- in Craig 2010). Al honderden jaren uit zich in de kunst, muziek en plaatselijke poëzie een sterke industriële identiteit. De scheepsbouwindustrie in het bijzonder was een sterke bron van trots voor de mensen die hierin werkten en hun familieleden. Hoewel deze industrie nu zo goed als volledig is verdwenen, blijft het volgens Bellamy een bepalende factor van de lokale identiteit. Vanwege de teloorgang van de grotere industrieën, zoals de scheepsbouw,

---

⁶ Deze informatie is afkomstig van de website <http://www.glasgow.gov.uk>, bekeken op 17 mei 2013.

⁷ Dit citaat is afkomstig van de website: <http://www.heraldsotland.com>, geschreven door C. Stewart en bekeken op 7 juni 2013.

staalwerk, en mijnen, is wat wetenschappers het *Glasgow-effect* noemen ontstaan (Craig 2010:21).

Onderdelen van het *Glasgow-effect* zijn de hoge criminaliteitscijfers, de slechte gezondheid, alcohol- en drugsmisbruik, en vooral een sterke verdeling van de maatschappij op basis van sociale klasse en mobiliteit (Craig 2010). McCormack geeft aan dat de problemen – die een deel van de bevolking van Glasgow ervaart – te maken hebben met geld, slecht geïsoleerde huizen en de ziel verwoestende effecten van langdurige werkloosheid (Craig 2010:313). Ze wil aantonen dat de problemen vooral psychologisch en spiritueel van aard zijn in plaats van materieel. Mensen hebben het gevoel dat ze waardeloos en uitgesloten zijn. Ze hebben het gevoel op de laatste plaats te komen en geen onderdeel uit te maken van de samenleving (Craig 2010:313). Doordat oude ‘zekerheden’ zijn weggevaagd, zoals hier de grote industrieën, worden deze mensen gedwongen om hun identiteit te zoeken in het moderne leven (Berman 1982- in Tilley 2006: 10).

Het belang van voetbal in Glasgow hangt sterk samen met het economische en politieke verleden van industrieel Schotland. Spelers uit de tijd van industrieel Glasgow representeerden de karakteristieken van het Schotse karakter en legitimeerden een bepaalde trots die heerste in de verbeelding van mensen uit de arbeidersklasse (Boyle 2000:22). Deze representaties geven een voorbeeld voor gedragsnormen. Hun supporters en de plaatselijke voetbalclubs kunnen dus dienen als bron van zelfkennis en de verbeelding van een gemeenschap (Brown et.al. 2008). Tevens geeft Holt (1990:170) aan dat Glasgow kan claimen de eerste en meest fanatieke voetbalstad van Groot-Brittannië te zijn. De grote toestroom van Katholieke Ieren in de mijnen van Lanarkshire en in de fabrieken van Glasgow werd gebalanceerd door de Protestantse migratie vanuit Schotland zelf naar Glasgow. Dit werd aangevuld door de stroom van Protestanten afkomstig uit het Noord-Ierse Ulster om te gaan werken in de scheepswerven (Holt 1990:170). Boyle (1995:51) wijst erop dat Glasgow een grote arbeidersklasse had en dat dit deel van de populatie historisch centraal stond voor het professionele voetbal in Groot-Brittannië. Voetbal werd op deze manier een integraal onderdeel van de *popular culture* en identiteit van Glasgow (Boyle 1995:51). Voorheen waren er verschillende voetbalteams aanwezig in de stad zelf en zelfs meer in de industriële en mijnbouwgebieden rondom Glasgow (Holt 1990:170). Echter werden de lokale loyaliteiten met deze clubs overschaduwd, door de enorme steun voor Celtic FC met zijn open Ierse nationalistische sympathieën en Rangers FC met zijn sterke antikatholieke houding en steun voor ‘the cause of Ulster’ (Holt 1990:170). Celtic FC en Rangers FC worden samen dan ook wel getypeerd als *the Old Firm*. Deze term verwijst naar de onderlinge rivaliteit tussen deze twee clubs.

Holt (1990:170) omschrijft Celtic FC en Rangers FC als twee tribes waar territoriale loyaliteiten werden verbreed met religieuze en politieke loyaliteiten. Celtic FC en Rangers FC

dragen beiden verschillende culturele bagage met zich mee. Ook het feit dat religieuze labels nog een zodanig belangrijke rol spelen in Schotland zegt misschien wel iets over de kracht van de gewortelde identiteiten in een toenemende ontwortelde samenleving (Boyle 2000:26). Ook Castells (1997) geeft eerder al aan dat er krachtige uitingen van collectieve identiteiten kunnen ontstaan, in relatie tot onder andere religie en lokaliteit, om moderniteit uit te dagen. Historisch gezien zijn deze twee clubs verstrikt geraakt in de expressie van lokale identiteiten van twee gemeenschappen in Schotland (Finn 2007:54) Deze identiteiten kunnen grof gezegd gepresenteerd worden als Iers-Schots of Katholiek voor Celtic FC, en Schots-Brits en Protestant in het geval van Rangers FC.

De laatstgenoemde representaties van deze lokaliteiten staan momenteel onder druk naar aanleiding van de huidige *Offensive Behaviour at Football and Threatening Communications (Scotland) Act 2012*, ook wel 'the Bill' genoemd.⁸

“The Act criminalises behaviour which is threatening, hateful or otherwise offensive at a regulated football match including offensive singing or chanting. It also criminalises the communication of threats of serious violence and threats intended to incite religious hatred, whether sent through the post or posted on the internet. The Act will only criminalise behaviour likely to lead to public disorder which expresses or incites hatred, is threatening or is otherwise offensive to a reasonable person.”

Gezien de bovengenoemde religieuze en politieke identificaties van beide clubs heeft deze wet tot veel onrust en onzekerheid geleid. De wet biedt namelijk geen duidelijkheid welke liederen gezongen mogen worden en welke niet. Het berust op de interpretatie van de aanwezige politieagent en gaat uit van de subjectieve normering van beledigend gedrag, en wat als beledigend ervaren kan worden door een rationeel persoon.⁹ Wat voor de één onderdeel is van de clubcultuur kan binnen de gecompliceerde wereld van het Schotse voetbal, en het *sectarianism* even makkelijk als beledigend worden ervaren. In andere woorden biedt deze wet niet alleen onzekerheden in relatie tot wat wel en niet acceptabel gedrag is, het onderdrukt de uitingen van de lokaliteiten die juist binnen de plaatselijke voetbalcultuur geëtaleerd kunnen worden (Brown et.al. 2008). De wet wordt hiermee dus toegespitst op voetbalsupporters, in het bijzonder die van Celtic FC en Rangers, en zij worden op deze manier getroffen door beperkingen in relatie tot het uiten van hun identiteit.

Ook is het aanstaande referendum over de Schotse onafhankelijkheid een bijzondere ontwikkeling voor voetbalsupporters in Glasgow. First Minister Alex Salmond kondigde aan

---

⁸ Deze informatie is afkomstig van de website <http://www.scotland.gov.uk>, bekeken op 7 juni 2013.

⁹ Dit citaat is afkomstig van de website <http://glasgowguardian.co.uk>, geschreven door David James Robertson, bekeken op 7 juni 2013.

dat dit referendum voor onafhankelijkheid van het Britse Koninkrijk gehouden zal worden op 18 september 2014. De kiezers mogen dan antwoord geven op de vraag: Moet Schotland onafhankelijk worden? De minister zei hierover: “Het is goed om te beseffen welk privilege de natie en deze generatie heeft. Wij kunnen bepalen welke richting we opgaan met ons land.”¹⁰ Dit privilege brengt echter een bepaalde druk met zich mee. Mensen worden zo geconfronteerd met verandering en onzekerheid en dit is zoals we eerder hebben gesteld een kenmerk van onze tijd (Beck 1992). Jim Gallagher geeft aan dat deze onzekerheid aan de basis staat van elk onafhankelijkheidsreferendum.¹¹ Er bestaat de onzekerheid over wat een onafhankelijk Schotland precies zou betekenen en er is onduidelijkheid over de gevolgen. Daarnaast geeft Gallagher aan dat onafhankelijkheid onomkeerbaar is en zelfs een ‘nee’ tegen de onafhankelijkheid zou de relatie met de rest van het Verenigd Koninkrijk doen veranderen. Voor supporters van Rangers FC in het bijzonder zal de uitkomst van dit referendum van grote waarde zijn gezien de sterke identiteit die zij ontleen aan hun lidmaatschap van het Britse Koninkrijk.

“Rangers is undoubtedly the most British club in the world”

Douglas Rathey, leider van The Blue Order ¹²

De vraag is dan ook hoe supporters van beide clubs omgaan met deze ontwikkelingen. In hoeverre onderdrukt de mogelijkheid van een onafhankelijk Schotland deze sentimenten en zullen deze identificaties alsnog stand houden in een onafhankelijk Schotland?

Samenvattend, biedt Glasgow als stad een zeer gepaste locatie voor ons onderzoek gezien de centrale rol van het voetbal binnen de lokale cultuur en de rol die Rangers FC en Celtic FC altijd al hebben gespeeld bij het etaleren van specifieke lokaliteiten in relatie tot religie, etniciteit en nationaliteit. Het proces de-industrialisatie en de actuele processen laten zien hoe identiteiten onder druk komen te staan en er een ‘crisis van identiteit’ kan ontstaan. Om deze redenen hebben wij onderzocht hoe supporters van Rangers FC en Celtic FC een lokale identiteit construeren en beleven en daarnaast gekeken naar de rol van *plaats*. Aan de hand van empirische en etnografische data wordt hier in de komende hoofdstukken een uiteenzetting van gegeven. In het volgende hoofdstuk zal specifiek ingegaan worden op de supporters van Rangers FC.

---

¹⁰ Deze informatie is afkomstig van de website <http://www.bbc.co.uk>, geschreven door A. Black, bekeken op 7 juni 2013

¹¹ Deze informatie is afkomstig van de website <http://www.publicserviceeurope.com>, geschreven door J. Gallagher, bekeken op 7 juni 2013.)

¹² Dit citaat is afkomstig uit een interview met Douglas Rathey.

4. “Rangers Football Club will Never Die”

Van boven op de Glasgow Necropolis, kijk ik uit over het grootste deel van Glasgow. Slechts een aantal gebouwen en parkeergarages hinderen mij het zicht van de gehele stad. Het wordt mij al snel duidelijk waar Dave op doelde toen hij zei:

“From this point you can see everything that this city is built on; religion, heavy industry, and football”

Dave Scott, oprichter Nil by Mouth¹³

Op het hoogste punt van de heuvel staat een indrukwekkend standbeeld. Tussen alle grafstenen en tombes steekt een brede kolom uit met daarop een man. De man is de Schotse leider van de Reformatie; John Knox. Alles lijkt om zijn standbeeld te draaien. Veel van mijn informanten denken dat hij van hier nog steeds over Glasgow waakt. Om mij heen zie ik rook, witte rook, waardoor ik soms wolken en rook niet van elkaar kan onderscheiden. De schoorstenen springen in de verte uit boven de rest van de stad. Het zijn overblijfselen van het grootse industriële verleden van Glasgow. Over mijn schouder zie ik een voetbalstadion liggen. Alles wat Dave mij had verteld over the Glasgow Necropolis klopte als een bus. Echter voel ik een lichte teleurstelling op het moment dat ik mij realiseer dat het niet het stadion van Rangers is, maar Celtic Park blijkt te zijn.

Hoewel het tijdens mijn veldwerk vaak een treurig gezicht is geweest om deze Europese grootheid te zien ploeteren tegen parttimers in de kelders van het Schotse voetbal, dat de sportieve prestaties discutabel waren, en er veel onrust heerste binnen de club, kan ik niet ontkennen een zwak te hebben gekregen voor Rangers Football Club en vooral haar supporters. Op mijn vragen over de povere, huidige situatie waarin Rangers zich bevindt antwoorden mijn informanten voortdurend met: “Rangers will never die”. Rangers is namelijk meer dan een club, het is een bron van trots en identiteit van onschatbare waarde voor haar supporters. Voor hen, hoop ik dat *the Gers* weer snel te zien zijn op het niveau waar zij hun geliefde ploeg met trots kunnen aanschouwen. De degradatie van Rangers FC, na het faillissement van het oude Rangers en de doorstart die het onder de bedrijfsnaam Rangers Newco maakt in de derde divisie, heeft de identiteit van haar supporters onder druk gezet. Tegelijkertijd heeft deze gebeurtenis het belang van deze identiteit benadrukt. De huidige situatie van de club, waar wij in het tweede gedeelte uitvoerig op terug zullen komen,

---

¹³ Interview 31 februari 2013.

en de reactie van haar supporters illustreren het belang van de identiteit die wordt ontleend aan het steunen van deze club.

Wat volgt is een uiteenzetting van de redenen waarom Rangers FC ook volgens mij nooit zal overlijden. Het is een etnografisch verhaal over de ‘crisis van lokaliteit’ en de weerbaarheid van supportersgroepen voor het etaleren van een lokale identiteit. Het eerste deel “The basis of our Identity” zal aangeven wie deze supporters zijn en aan de hand van welke markeerpunten supporters een lokale identiteit construeren en beleven door het steunen van Rangers FC. Het tweede deel “We don’t do walking away” zal vervolgens in gaan op de processen die deze lokale identiteit onder druk zetten, hoe supporters omgaan met deze druk en de rol die ‘plaats’ maken hier bij speelt. Vervolgens zal Joost zijn empirische hoofdstukken uiteenzetten.

4.1 “The Basis of Our Identity”

Op mijn seizoenkaart voor Ibrox, het stadion van Rangers staat: “Broomloan Front, Row K, seat 47”. Onderweg naar het stadion vanaf het na bijliggende metrostation vraag ik supporters de weg. Ik moet aan de andere kant zijn van het stadion. Ibrox is opgebouwd uit bakstenen, net als de buurt waarnaar het is vernoemd. Al snel word ik omgeven door massa’s mensen in het blauw. Langs het stadion staat een school, waarvan het hek door verkoopliden gebruikt wordt om hun artikelen ten toon te stellen. Vlaggen en sjaals zijn veelal bedrukt met de Britse en Noord-Ierse vlag in het stadion vind ik snel mijn plek. Rechts van mij zit een oudere heer met een peuter op zijn schoot, vermoedelijk zijn kleinzoon....Iedereen gaat staan en pakt het aan hun stoel geplakte plastic zakje confetti in hun hand. Onder begeleiding van “Your simply the Best” van Tina Turner stormen de spelers het veld op, gooit iedereen de inhoud van het zakje de lucht in en ontstaat er een prachtige mist van rood, wit, en blauw. Het hardste geluid komt uit de rechter hoek “the Broomloan”. Ik vraag mijn buurman wie daar zitten, hij antwoordt: "The Blue Order en The Union Beers, those boys are nuts."¹⁴

Met name de mensen van *The Blue Order* zijn van essentieel belang geweest om van mijn veldwerk een succes te maken. Zij hebben mij verwelkomd bij uit- en thuiswedstrijden, mij verteld over hun club, hun families en zichzelf. Deze supportersgroep bestaat uit ongeveer 60 actieve leden, tussen de 15 en 25 jaar. Onder hen bestaat een zekere hiërarchie, gebaseerd op een actieve participatie en onderling respect. Deze hiërarchie uit zich in een zichtbaar gevoel van verantwoording van oudere leden naar jongere. Onder actieve leden verstaan zij: de

---

¹⁴ Vignet Rangers vs. Queens Park, 9 februari 2013.

jongens die niet alleen naar wedstrijden gaan en actief betrokken zijn bij het opzetten van sfeeracties, waarbij een intensieve participatie vereist wordt. Voorbeelden zijn: het op- en afhaken van spandoeken voor en na de wedstrijden, actieve participatie met het zingen van liederen, het verspreiden en wapperen van vlaggen, vooral bij de voorbereiding buiten wedstrijden om, meereizen naar uitwedstrijden en het participeren binnen deze sociale groep. Onder deze groep supporters heerst een sterk gevoel van kameraadschap, vriendschap, en gemeenschap.

Dit gevoel van gemeenschap wordt sterk gevormd door middel van een collectief geheugen. Mijn uiteenzetting van de constructie en beleving van een identiteit onder supporters van Rangers Football Club begint daarom ook bij het behandelen van het *herinneren*. Met *herinneren* bedoel ik het oproepen van gedeelde gemeenschappelijke -, of persoonlijke ervaringen uit het verleden. In *Vivir para Contarla* brengt de beroemde schrijver Gabriel Garcia Marquez aan het licht dat het leven niet gaat over wat wij beleven, maar over wat én hoe wij dingen herinneren.

“Life is not what one lived, but what one remembers and how one remembers it in order to recount it”

Dit zie ik ook bij persoonlijke herinneringen die supporters ontleen aan hun club en hoe deze zijn verbonden met de familie en de gemeenschap waarbinnen zij geboren worden. Het steunen van Rangers wordt door supporters gekenmerkt als een primordiale relatie.

“I’ve been a supporter since I was born, been to Ibrox as long as I can remember”

Wully, Rangers Supporter¹⁵

Zeer frequent kwamen verhalen naar voren over de eerste beleving in het stadion. Ervaringen die bijna altijd met hun vader of grootvader gedeeld werden. De club fungeert duidelijk als bindende factor binnen de familie. In het bijzonder tussen mannen van verschillende generaties. Het *herinneren* van deze persoonlijke ervaringen draagt bij aan een gevoel van thuis. Oftewel, de gedeelde ervaringen in relatie tot de club dragen bij aan een gevoel van *home* (Espiritu 2003). De club en het steunen ervan is namelijk een onderdeel van hun *home*.

Daarbij heb ik geleerd dat veel van de gemeenschappelijke *herinneringen* zijn verbeeld, omdat het gaat om gebeurtenissen die velen niet daadwerkelijk hebben meegemaakt. Aan de hand van de liederen die vaak gezongen worden kunnen wij deze vorm

---

¹⁵ Informeel gesprek 6 februari 2013.

van *herinneren* duidelijk illustreren. Een zeer populair nummer onder supporters van Rangers FC gaat over de Cup Winners Cup in 1972, terwijl meeste supporters binnen mijn populatie tussen de 15 en 25 jaar oud waren. Kortom, velen hebben deze gebeurtenissen niet ervaren, maar het oproepen van deze herinneringen draagt bij aan een gevoel dat men deel heeft uitgemaakt van een historisch geheel, of een historische continuïteit (Anderson 1983). Cohen stelt al dat het toebehoren bij een lokaliteit bemiddeld wordt door fundamentele structuren binnen een maatschappij. Deze fundamentele structuren worden gelegd door onder andere verwantschap, familie, en de buurt (Cohen 1982: 14) Echter moet daarbij gezegd worden dat deze voetbalclub lijkt te behoren tot de fundamentele structuren van de plaatselijke gemeenschap en daarmee de toelating tot een bepaalde lokaliteit kan bemiddelen. Lokaliteiten worden ten slotte sociaal gedefinieerd en onderscheiden zich van andere ruimtes door symbolische markeerpunten (Korff 2003:9). Belangrijk is wel om duidelijk te maken dat supporters verschillende waarden toeschrijven aan de verschillende markeerpunten en ook veelvuldige combinaties maken van deze markeerpunten om vorm te geven aan een lokale identiteit.

Onlosmakelijk verbonden aan de identiteit van supporters zijn dus bepaalde *herinneringen*. Binnen de ruimtes waarin supporters zich manifesteren, zoals pubs en het stadion werd ik continu geconfronteerd met specifieke data en gebeurtenissen waaraan supporters deze gevoelens van *home* (Espiritu 2003), of *belonging* ontleen (Cohen 1982). Het is belangrijk om het verleden als eerste te noemen bij het behandelen van de lokale markeerpunten onder supporters van Rangers FC, omdat het een overkoepelend begrip is waarbinnen de volgende markeerpunten hun oorsprong vinden.

“As it is with most things we find the basis of our identity in history. Our club has a very rich history wherefore we hold on to it dearly. It is important that we remember these parts of our clubs history in order to stay in touch with where we started; 4 poor men who started a club because they wanted to mean something to the city and its community”

Graham, Capo of The Blue Order¹⁶

Een belangrijk onderdeel van het verleden, dat voor mijn populatie van groot belang blijkt te zijn, is het industriële verleden met de scheepsbouwindustrie in het bijzonder. Deze industrie is nog altijd een grote bron van protestantse-Schotse trots en identiteit. Dit omdat de scheepsbouw in het bijzonder een voornamelijk Protestantse aangelegenheid was. De meeste scheepswerven waren in handen van Protestantse zakenlieden, met als gevolg dat Protestantse arbeiders de voorkeur kregen boven Katholieke arbeiders. De vakkundigheid

---

¹⁶ Interview 13 maart.

die hierbij kwam kijken wordt tegenwoordig regelmatig met nostalgische gevoelens herdacht.

Het tweede markeerpunt is de rivaliteit tussen Rangers FC en haar aartsrivaal, Celtic FC. De identificatie met de eigen club staat vaak gelijk aan de mate waarin supporters zich afzetten tegen de *ander* en niemand wordt zo als *ander* getypeerd als Celtic FC en haar supporters.

“No matter what you base it on, the rivalry between these two clubs is one of the biggest in the world. I have friends that support Celtic but we don’t talk about it, we just don’t understand each other”

Douglas, Leader The Blue Order¹⁷

Sterker nog, Celtic supporters worden vaak afgebeeld als terroristen, vanwege de Ierse identiteit van de club en haar vermeende sympathie voor de Irish Republican Army (I.R.A). Een verbeelde gezamenlijke vijand lijkt even belangrijk als een gezamenlijke liefde voor Rangers FC. Binnen de symboliek en de liederen komt de aartsrivaal voortdurend voor en de huidige degradatie van Rangers FC lijkt de rivaliteit versterkt te hebben.

“There’s no way to express our emotions anymore, seeing the fact that we don’t meet at an athletic level. All these emotions are now expressed on the internet or at the stadium whilst the other club isn’t even there!”

Derek, lid van The Rangers Supporters Trust¹⁸

Hiermee wil ik benadrukken dat de plaatselijke clubs zeer met elkaar verweekeld zijn, iets dat ook aan de hand van de volgende markeerpunten duidelijker zal worden. Supporters creëren grenzen door zichzelf te definiëren en de *ander* te typeren, echter lijken deze processen elkaar voortdurend te beïnvloeden (Barth 1982). Door te bepalen wat de supporters zijn, bepalen zij ook meteen wat supporters van de andere club niet zijn (Giulianotti 1997). Eveneens bepaald de *ander* wat supporters van de rivaal wel zijn. Dit wordt versterkt door processen van *othering* (Weis 1995)

Als derde markeerpunt van lokaliteit zien wij een sterke identificatie met de Britse nationaliteit.

“We are Scottish, but we are also very much British.”

Steff, supporter Rangers FC/President Commonwealth Unionist Party¹⁹

---

¹⁷ Interview 6 maart 2013.

¹⁸ Interview 19 maart 2013.

¹⁹ Informeel gesprek 11 februari 2013.

Hoewel dit in zekere zin zo is, wordt de Britse identiteit veel sterker uitgedragen dan de Schotse. Deze wordt benadrukt door een loyale houding ten opzichte van de Britse monarchie en het Britse leger. Ook in de symboliek van de club uitte deze sentimenten zich aanzienlijk. Het voornaamste symbool van de club is namelijk de Britse vlag, de *Union Flag*. Vanaf het metrostation Ibrox tot aan het stadion loopt men voortdurend langs kraampjes met een breed scala aan koopwaar, waar deze vlag in verwerkt wordt. Dit geldt eveneens voor de Noord-Ierse vlag waar wij later op terug zullen komen. Men wordt dan ook op de tribune overdonderd door de Britse vlaggen op sjaals, shirts, spandoeken en voor elke wedstrijd in gigantische vorm op de middenstip van het veld. Zeer illustratief voor deze identiteit is het lied "I was born under the Union Jack":

*"I was born under a Union Jack,
A Union, Union Jack,
Do you know where hell is,
Hell is in the falls,
Heaven is in Shankill and we'll guard those Derry Walls."*²⁰

Bovendien krijgen deze sentimenten en symbolen politieke betekenissen onder supporters van Rangers FC door een sterke vertegenwoordiging van aanhangers van het *Unionism*. Hoewel deze term door heel Groot-Brittannië gebruikt wordt, omvat het in Schotland momenteel vooral de positie die zij zelf aanneemt binnen het Britse Koninkrijk gezien het aankomende referendum voor onafhankelijkheid. Het speerpunt van deze politieke stroming is: het in stand houden van het Britse Koninkrijk. Vaak identificeren supporters zich ook als *Loyalist*: een politieke ideologie die vanuit haar naam refereert naar een loyaliteit jegens de Britse monarchie en het Britse Koninkrijk. Met name het conflict in Noord-Ierland en haar positie binnen het Britse Koninkrijk speelt in beide ideologieën een rol van betekenis. Er heerst namelijk een sterke connectie met Noord-Ierland, of *Ulster*, vanwege haar protestantse gemeenschap en de perceptie dat men door migratiestromen dezelfde oorsprong deelt.

"The Northern-Irish and the Scots are the same people. Because of that we feel very strong about their situation and the connection between us remains quite strong. Due to the declaration of Free Land in Ulster, many Scots travelled to Northern Ireland to settle. This is why we call them Ulster-Scots"

Wilson, supporter Rangers FC²¹

---

²⁰ Vignet Rangers vs Queen Park, 9 februari 2013.

²¹ Informeel gesprek 6 april 2013.

Opvallend is dat als wij de oorsprong van deze symboliek en hun emotionele waarden proberen te ontdekken, de meeste supporters zullen zeggen dat het altijd al zo geweest is. Een aantal informanten stelde echter dat deze Britse identiteit van Rangers FC niet los gezien kan worden van de identificatie van supporters van Celtic FC als Ierse diaspora:

“This is just another leading example of how these two clubs are related to one another and the way they force ideologies among each other and themselves. The British thing was always there, and Rangers were always a British club but there is no denying the fact that these symbols and emotions were accentuated because the rise of Irish Republicanism and the eventual independence of the Irish Republic in 1922”

Alasdair McKillop, Hoofdredacteur Rangers Standard Website/Supporter
Rangers FC²²

Hiermee wil ik benadrukken dat de lokale identiteit van supporters inderdaad geconstrueerd wordt door supporters zelf, maar ook zeker door de markeerpunten van de *ander*. In andere woorden, door zich af te zetten tegen de Ierse identificaties van Celtic FC, werden de eigen identificaties sterker belicht. Duidelijk is geworden dat deze nationale identificatie zeer gecompliceerd is. Dit blijkt uit een breed scala onderwerpen, zoals het aankomende Schotse referendum, sympathieën tegenover het Brits leger, transnationale politieke standpunten en soms ook religie.

Als laatste markeerpunt wil ik daarom ook religie, of specifieker het Protestantisme bespreken. Wetenschappers hebben meerdere malen onderzoek gedaan naar de religieuze aspecten van Rangers FC, Celtic FC en vooral in relatie tot *the Old Firm*. De klassieke opvatting onder sommige wetenschappers, bewoners van Glasgow en supporters is dat de identiteit van Rangers FC en haar supporters sterk ontleend wordt aan het Protestantisme. Laat echter voorop staan dat de club bij haar oprichting in 1872 geen uitsluitend protestantse club was. Wel voerde de club tot laat in de jaren '80 van de vorige eeuw een officieus beleid, waarbij voornamelijk het aantrekken van Katholieke voetballers werd vermeden. Ook wordt de club nog altijd sterk geassocieerd met *Orangeism*, de ideologie achter *The Orange Order*. *The Orange Order* is een semi-geheime, protestantse, broederschap, dat haar oorsprong vindt in Belfast, Noord-Ierland. Politiek gezien beogen zij op te komen voor het Protestantisme in Schotland en worden zij vaak verweten een zeer sectaristisch, antikatholieke organisatie te zijn. Vanuit een beleidsperspectief kan ik niet beoordelen in hoeverre de club zelf hier aan bijdraagt. Wel vind ik dat door het dragen van oranje uitshirts en de jaarlijkse vriendschappelijke wedstrijden tegen Linfield FC, een club die langer

---

²² Interview 31 maart 2013.

geassocieerd wordt met antikatholieke praktijken, de club hier in ieder geval geen afstand van neemt.

Echter noem ik dit markeerpunt als laatste, omdat het naar mijn mening door supporters als minder relevant wordt ervaren. Er lijkt namelijk onder mijn populatie weinig sprake van religie in praktiserende of spirituele zin te zijn. Veel informanten bevestigen ook dat Glasgow geen bovenmatig religieuze stad is en het aantal kerkgangers sterk dalende is;

“Glasgow is not a religious city, and I would agree to what JD Gow says that the form of Protestantism that people profess has little to do with Christianity in a spiritual sense, it’s just this obsession with historical dates and discrediting other people”

Alasdair McKillop, Hoofdredacteur Rangers Standard Website/Supporter
Rangers FC²³

Deze obsessie met historische data en daarmee het herdenken van bepaalde historische gebeurtenissen heb ik sterk terug gezien tijdens mijn participerende observaties in bepaalde pubs. In Glasgow hebben de meeste pubs een beleid waarbij zij het dragen van clubkleuren verbieden. Een aantal pubs staan hier daarentegen regelrecht tegenover door dit juist aan te moedigen en uit te dragen;

“Boven de deur waar ik ben binnengekomen hangt een sjaal met ‘Remember 1690’ erop. Hieronder een plakkaat met “Remember our Fathers brave and bold as they fought for Ulster’s cause in far off lands” dik gedrukt in oranje letters.....Ulster is een leidend thema in de kroeg. De teksten op de muren refereren voortdurend naar ‘The battle of the Boyne’ en mannen en vrouwen die zijn overleden in de strijd hierom. Naast dezelfde deur staat een muurschildering, zo groot als ik lang ben, van King William of Orange..... Voortdurend vraag ik mij af wat deze strijd, die eeuwen geleden heeft plaats gevonden te maken heeft met de huidige identiteit van de club en haar supporters”²⁴

Later leerde ik dat deze data en gebeurtenissen van groot belang zijn geweest voor de overwinning van de Protestantse *King William of Orange*, op de voormalige katholieke King James II. Ofwel, zeer belangrijke data voor het Protestantisme en de Reformatie in

---

²³ Interview 31 maart 2013.

²⁴ Vignet 15 februari 2013.

Schotland. Het tegenstrijdige belang dat men hecht aan herdenkingen van historische gebeurtenissen met religieuze connotaties, maar de ogenschijnlijk marginale rol van religie in een spirituele, of praktische zin, doet mij denken dat religie slechts een middel is voor het verbeelden van de gemeenschap. Dit markeerpunt biedt grenzen, waar supporters binnen of buiten vallen (Barth 1982).

Hierboven heb ik geprobeerd te illustreren op welke manier supporters van Rangers hun lokale identiteit ontlenen aan bepaalde markeerpunten. Deze markeerpunten zijn gerelateerd aan politieke, religieuze en nationale identificaties. Ze worden door supporters in diverse mate van belang geacht en met elkaar gecombineerd. Centraal staat dan ook een zekere vorm van *agency* bij het beleven en construeren van deze lokaliteit. Het proces van *herinneren* draagt bij aan een gevoel van *belonging* (Cohen 1982) bij een groter geheel, het gevoel dat men deel uitmaakt van een historische continuïteit (Anderson 1988). Ook moet benadrukt worden dat deze markeerpunten gebaseerd zijn op subjectieve overeenkomsten en vermeende verschillen met buitenstaanders. Deze markeerpunten zijn historisch zeer complex verweven met de markeerpunten van aartsrivaal, Celtic FC, en kan daarom ook niet los van deze context geanalyseerd worden. Het steunen van Rangers FC en het gebruik van deze markeerpunten dienen als poortwachters voor deze lokale identiteit, zijn een middel om grenzen te trekken, en een bron voor *othering* (Weis 1995). De door Castells genoemde opkomst van sterke collectieve identiteiten op basis van religie, natie, familie en lokaliteit zijn aan de hand van de besproken markeerpunten duidelijk met elkaar verworven en niet los van elkaar te analyseren. Gezamenlijk vormen deze collectieve identificaties namelijk een zekere lokale identiteit.

In het volgende hoofdstuk zal ik ingaan op welke manier deze markeerpunten van lokaliteit onder druk komen te staan en hoe supporters hier vervolgens mee omgaan. Aan de hand van deze argumentatie zal dan ook duidelijk naar voren komen waarom ook ik van mening ben dat Rangers FC nooit ten onder zal gaan. Uiteindelijk zal ik toelichten wat voor essentiële rol er weggelegd blijkt te zijn voor *plaats* en het maken er van voor het onderhouden van een lokale identiteit.

4.2 “We don’t do walking away”

Begin van het kalenderjaar 2012 lijkt er een bom te barsten in Ibrox. Na maandenlang onrust, boetes en andere sancties tegen de club besluit de politie officieel haar onderzoek te starten naar de financiële onregelmatigheden bij Rangers Football Club. Hoofdtrainer, oud-speler, clubtopscorer en bovenal lokale held Ally McCoist probeert de rust te behouden onder de supporters van de club en geeft hen een sprankje hoop door een krachtige oneliner.

Wanneer hem een vraag gesteld wordt over een eventueel vertrek bij de club door een journalist, antwoordt hij;

“This is my club, the same as it is for thousands and thousands of Rangers supporters, and we don't do walking away.”

Ally McCoist, Trainer Rangers FC

Ally McCoist, of Super Ally, blijft zijn club inderdaad trouw, maar op 4 juli 2012 valt het doek dan echt voor de legendarische Rangers Football Club. Een doorstart in de eerste divisie, onder leiding van nieuwe eigenaar Charles Green, blijkt niet mogelijk. Leden van de Scottish Football League stemmen voornamelijk (25 uit de 30) tegen het uitkomen van de club in de eerste divisie en de directie van de Scottish Football League besluit dat het enige acceptabele gevolg is dat Rangers FC geplaatst wordt in de derde divisie van het Schotse voetbal. De financiële gevolgen voor de club zijn desastreus; er moet bezuinigd worden op de salarissen van spelers en de volledige club wordt hervormd. Het gevolg hiervan is dat de beste spelers vertrekken en gezien het verbod van de club om spelers te kopen blijft er niets anders over dan de jeugd te laten doorstromen. Halverwege dit historische seizoen begint mijn onderzoek naar de lokale identiteit van deze legendarische club.

“ It's quite devastating.....to be honest it's like losing a member of the family. I used to take mi wee-man, be he ca'nai be bothered anymore. The reason I still go is a nasty habit, and well because I love them”

David, Rangers FC supporter²⁵

Hoewel de steun voor de club nog altijd aanzienlijk is voelt het in Ibrox geforceerd aan. De gewoonte waar David het over had zie je sterk terug; iedereen trekt nog altijd zijn Rangers tenue aan voor de wedstrijd, haalt nog altijd wat eten bij dezelfde *chipshop* als voorheen en zingt nog altijd dezelfde liederen in hun stamkroeg onder het genot van een *pint*. De teleurstelling en de ergernis van supporters over de huidige situatie druipen er echter vanaf. De vele scheldpartijen, wegwerpgebaren en gefrustreerde gesticulaties van de supporters tijdens de wedstrijden zijn bewijs van een gevoel van verplichting richting de club en ook van de diepe liefde die supporters voelen voor de club. De relatie roept associaties op die doen denken aan de liefde en ergernis die alleen familieleden in je op kunnen roepen. Gezien de eerdergenoemde functie van een voetbalclub als uiting van een lokale identiteit (Holt- in Brown et.al. 2008: 304) kan ik mij geen grotere teleurstelling hiervan bedenken dan de huidige degradatie van Rangers FC.

---

²⁵ Informeel gesprek 10 februari 2013.

“I don’t know if it will ever be the same. I’ve always gone to the game but now it just shits me, it’s painful to watch. You don’t recognize yourself in the players anymore, there just wee boys. Back in the day you had men like John Baxter or Davy Cooper, men I looked up to. Now the only thing I can do is talk about ‘back then’ ”

George, Supporter Rangers FC, bovendien mijn enige gepensioneerde informant²⁶

De spelers, of helden die zouden moeten dienen als inspiratie of als bron van gedragsnormen zijn vervangen door jeugdspelers die zenuwachtig en onzeker ogen. Deze representatieve rol van de club van een buurt, wijk of lokaliteit waar Holt in Brown et.al. naar verwezen, staat onder druk. Supporters herkennen zich minder in de spelers die zouden moeten zorgen voor een bron van zelfkennis waarmee zij zich kunnen onderscheiden van andere. Nu lijkt de teleurstelling van deze lokaliteit vorm te krijgen door meerdere processen. Als wij kijken naar huidige staat van de bronnen van identificaties, of markeerpunten, van deze lokaliteit kunnen wij in plaats van te spreken over een ‘crisis van identiteit’, spreken over een ‘crisis van lokaliteit’.

Om te beginnen zien wij de nostalgische houding naar het industriële verleden van de stad en de supporters van de club;

“The club has essentially been shaped by its location in Govan, this industrial area of shipyards that brought this city to life. On a personal level, my granddad worked in the shipyards all his life and I think that this relation is strong for many people; the shipyards, heavy industry and engineering. These occupations are where Rangers derived most of their fans from. But there is a lot going on in Scotland, whereby other, more pressing matters are more often accentuated”

Alasdair McKillop, oprichter van The Rangers Standard Website²⁷

Veel supporters hebben bevestigd dat het industriële verleden een sterke bron van trots is en de voetballers uit deze periode worden vaak getypeerd als loyaal, sterk, eerlijk en strijdvaardig. Van industrieel Glasgow lijkt echter niet veel meer over te zijn gebleven en daarmee een belangrijke bron van identificatie. De ontbinding die de moderniteit heeft aangericht op industrieel Glasgow, heeft geleid tot het vervagen van de door Berman genoemde ‘oude zekerheden’ (Berman 1982- in Tilley 2006:10). Waar vroeger generatie na

---

²⁶ Interview 21 februari 2013.

²⁷ Interview 31 maart 2013.

generatie binnen deze industrieën hun brood konden verdienen, worden zij tegenwoordig geconfronteerd met een veranderde arbeidsmarkt en een veranderende notie van arbeid. Bovendien hebben deze ontwikkelingen onder supporters van Rangers FC geleid tot werkloosheid, en daarmee een zekere immobiliteit. De slechte sociaaleconomische situatie van een gedeelte van de supporters en de hoeveelheid werkloze supporters waarmee ik in contact ben gekomen doet mij de vergelijking trekken met de door Bauman (1998) genoemde *vagabonds* (Bauman 1998: 94). Voor een gedeelte van de supporters van Rangers FC geldt inderdaad dat zij sterk gelimiteerd worden door hun mobiliteit vanwege hun sociaaleconomische situatie. Mogelijk zien wij hier dan ook het ontstaan van een sterke band met de directe sociale omgeving vanwege deze immobiliteit.

Zoals Alasdair echter zei: “Treed deze bron voor een lokale identiteit echter niet vaak op de voorgrond”. Hij stelt dat de identificatie met het industriële verleden niet even vaak benadrukt wordt vanwege ‘*more pressing*’, of dringende zaken. Een van de belangrijkste zaken is duidelijk het aankomende onafhankelijkheidsreferendum van Schotland. De identificatie als Britse club, en de overheersende loyaliteit naar het Britse Koninkrijk, het Britse leger, en Noord-Ierland wordt door het aanstaande referendum in twijfel getrokken. Alasdair geeft duidelijk weer wat voor problematische gevolgen dit kan hebben voor supporters van Rangers FC;

“I often think what role Rangers would play in an independent Scotland. I don’t think an independent Scotland would necessarily be a very warm place for Rangers. The supporters truly emphasize the importance of being British, that I could imagine us being treated as outsiders.....and that is not something that I look forward to. If you look at the rise of Scottish nationalism in the 1970’s and the demise of the Protestant Church, and even further back when Rangers were generally viewed as the team of Scotland. The thing that has changed now is the context, in which Rangers are seen more as the outsiders. If we don’t do something about that it will become more and more problematic”²⁸

Het problematische aan de ontwikkeling van deze context is dat bronnen van identificatie van supporters van Rangers en daarmee delen van hun lokaliteit verder onder druk komen te staan binnen de gemeenschap. Desondanks, komt in het theoretisch kader al naar voren dat de onderdrukking van deze identificaties niet per definitie leidt tot het afzwakken ervan, maar deze juist kan versterken (Eriksen 2007). Activiteiten en symbolen waar supporters betekenis uit halen, zoals de Britse vlag, deelname aan demonstraties, het bijwonen van vergaderingen van *The Commonwealth Unionists*, of het inzamelen van geld voor een

---

²⁸ Interview 31 maart 2013.

oorlogsveteranen, worden dan ook van groter belang ervaren. Door middel van deze activiteiten creëren zij een gevoel dat zij deel uit maken van een groter geheel, een historische continuïteit (Anderson 1983), of simpelweg iets belangrijks. Het belang van het uiten van hun Britse identiteit, waar het steunen van Rangers FC een centrale rol in speelt, is belangrijker dan ooit vanwege de mogelijkheid dat zij binnen aanzienlijke tijd geen aanspraak meer zullen maken op deze Britse identiteit. Het steunen van Rangers FC symboliseert, of concretiseert voor veel supporters hun Britse identiteit. Ook speelt deze identificatie een belangrijke rol bij het stellen van grenzen (Barth 1969).. Het staat namelijk regelrecht tegenover de Iers-Republikeinse identiteit van Celtic FC.

Tevens zien wij de onderdrukking van deze lokaliteit heel sterk terug komen door de eerdergenoemde *Offensive Behaviour at Football and Threatening Communications (Scotland) Act 2012*, of 'the Bill' genoemd. Zoals al in de context duidelijk wordt gemaakt zijn het juist supporters van de clubs die vorm geven aan *the Old Firm* die geconfronteerd worden met deze wet en de onderdrukking van de symbolen en andere uitingen die onderdeel uitmaken van hun identiteit. Wel moet voorop gesteld worden dat de reden hierachter gegrond zit in de historische verwikkeling van religie en sectaristische idealen met de sport. Ook ik heb tijdens mijn onderzoek vaak de bittere nasmaak van deze intolerante, haatvolle praktijken moeten proeven. Er is namelijk nog altijd een gedeelte van de supporters die sterke Protestantse, of eerder antikatholieke sentimenten waarborgen. Zoals eerder genoemd bleek dit meer te dienen als selectieve overeenkomst voor het verbeelden van een gemeenschap, dan daadwerkelijk bij te dragen aan het spirituele welzijn van deze supporters. Laat ik daarom ook stellen dat de invloed die deze wet daadwerkelijk heeft op uitingen van haatdragende symbolen of teksten naar mijn mening volledig terecht zijn, ongeacht wat sommige van mijn informanten daar van vinden. Wel blijkt de wet volgens supporters en deskundigen te veel ruimte te laten voor subjectiviteit en opvattingen van surveillerende agenten en draagt het bij aan een onzeker en gecriminaliseerd gevoel van supporters van Rangers FC. Zo functioneert deze wetgeving dan ook als middel van *othering* (Weis 1995) voor voetbalsupporters aan beide kanten van *the Old Firm*.

“It definitely adds to the sense of being under siege. It contributes to the idea across the board that football fans are different and need to be treated differently, not to be trusted as normal contributors to society. The flaw is essentially that it is a subjective piece of legislation because you cannot measure ‘offensive behavior’, it talks about behavior that a reasonable person will find offensive, but what is that?”

In andere woorden, de instabiele financiële en sportieve positie van de club heeft gezorgd voor onzekerheid onder haar supporters. Gezien de club een bepaalde lokaliteit etaleert, of symboliseert moeten wij de degradatie van Rangers FC dan ook direct relateren aan de degradatie van hun lokaliteit. De degradatie van Rangers heeft dan ook geleid tot een zekere ‘crisis van hun lokaliteit’.

Hoewel supporters zeer aangeslagen zijn gebleken door deze crisis van lokaliteit lijkt het ze wel een sterker gevoel van verantwoording ten aanzien van de club te hebben gegeven, of een zeker gevoel van betekenis. De degradatie van de club heeft naar mijn mening dan ook de sterke emotionele band tussen supporters en de club blootgelegd. Er is namelijk een bindende factor binnen het gezin en de gemeenschap bijna weggevallen. Door deze onderdrukking, of volledige eliminatie van deze bron van lokaliteit, is de relatie tussen supporters en de club nog meer benadrukt (Eriksen 2007). Het steunen van de club zien zij momenteel als een verplichting, waarmee zij bijdragen aan een belangrijke periode in de clubgeschiedenis.

“ It might not be much now, but at the end of all this.....everything will have been worth it. It’s an obligation towards your club and your mates ”

Douglas Rathey, Leider van The Blue Order³⁰

Binnen deze supportersgroep heerst een enorm gevoel van verplichting naar de club en ook naar elkaar. De bestaande hiërarchie houdt in dat ouderen zich verantwoordelijk voelen voor jongere leden. Leeftijdsgenoten geven het gevoel van een broederschap, iets dat zij zichzelf ook graag noemen. Er heerst onderling een groot gevoel van vertrouwen en cohesie, die ontstaat door een intensieve vorm van omgang. Deze relaties groeien vaak uit tot langdurige, diepe relaties. De basis van deze vriendschappen wordt gelegd door selectieve verbeelding van overeenkomsten in relatie tot de eerdergenoemde markeerpunten. De intensieve omgang, hiërarchie en verplichtingen binnen de supportersgroep wijzen erop dat er wel degelijk sterke relaties ontstaan die berusten op reciprociteit. Daarom kunnen wij volgens mij dan ook stellen dat deze intensieve vorm van steun voor een voetbalclub en de sociale relaties die hierbij gewonnen worden nieuwe vormen van *sociaal kapitaal* opleveren (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009: 735. De crisis van lokaliteit die aangericht is op supporters van de club, kan volgens mij dan ook deels opgevangen kan worden door terug te grijpen naar de supportersgroep.

---

²⁹ Interview 31 maart 2013.

³⁰ Informeel gesprek 16 maart 2013.

4.3 “Be with your own”

Onder de huidige situatie van Rangers FC, met name onder invloed van de degradatie van Rangers en *'the Bill'*, voelen supporters van Rangers ook dat de ruimtes waarbinnen men deze lokale identiteit kan uiten onder druk staan. Gezien vertrouwen gekoppeld is aan bepaalde significante *plaatsen* (Holligan & Deuchar 2009) creëert dit een complexe situatie voor de supporters van Rangers.

“ We have a very unique culture, but is under attack. We are constantly being disallowed to recognize certain parts of our history when in fact these are parts of our heritage. There used to be lots of Rangers pubs, but now this is one of the only ones left. It’s dying out, and it ain’t getting better ”

Chris, Supporter Rangers FC³¹

De degradatie van de club heeft de supporters de jaarlijkse bekerwedstrijden ontnomen, de Europese avonturen, en bovenal de strijd om de stedelijke eer met Celtic FC. Het tekort aan spannende wedstrijden heeft dus een invloed op haar supporters en zeker ook op deze Rangers Pubs in relatie tot inkomsten en de sfeer. De stelling dat van Chris dat deze cultuur mede hierdoor aan het uitsterven is, kan ik desondanks niet beamen.

Deze pubs zijn namelijk nog altijd een centraal punt van de gemeenschap. In Glasgow heerst een stevige *pubcultuur*, waarbij veel mensen hun loyaliteit uitspreken tegenover een specifieke pub. Er zijn nog een aantal echte Rangers pubs over, waarbinnen geen misverstand kan bestaan over de clubvoorkeur en de markeerpunten die deze lokale identiteit vormgeven. Vooral in Glasgow, waar de ruimtes gedeeld worden tussen supporters van de twee voornaamste clubs, functioneren pubs als significante *plaats* voor het etaleren van de lokale identiteit.

“You work where it is you work, but you drink with your own”

William, Rangers Supporter³²

Het onderscheid tussen werk en privé wordt hier dan al snel duidelijk. Daarom is het ook belangrijk om te benadrukken dat Glasgow geen verdeelde stad is. Echter lijken sommige expliciete pubs nog een zeer krachtige gemeenschappelijke rol te spelen. Deze pubs moeten gezien worden als een *enclave*; een ingesloten plaats in een verder gemengde stad. De

---

³¹ Informeel gesprek 23 februari 2013.

³² Informeel gesprek 15 februari 2013.

identiteit van de mensen binnen wordt naar buiten gedragen door middel van kleuren en symbolen. Denk hierbij aan grote Britse vlaggen die aan de gevel van de pub hangen. Deze symbolen onderscheiden deze ruimte van de rest van de omgeving. Voorbeelden hiervan zijn de kleuren van de pub, de naam van de pub, of het uithangen van de Britse en Noord-Ierse vlag. Binnen deze *enclave* zijn mensen vrij om bepaalde overtuigingen te delen en uit te spreken. Deze vrijheid wordt voornamelijk benadrukt door de bijhorende symboliek en de kennis van deze symbolen. Kennis is dan ook essentieel, omdat symbolen pas een betekenis dragen wanneer mensen deze eraan toekennen en de wetenschap hebben van de connotaties van symbolen. Deze symbolen spelen dan ook een belangrijke rol bij het verstrekken van familiariteit of een gevoel van home (Espiritu 2003). Tegelijkertijd, betekent dit gevoel van *home* voor mensen binnen deze pub de uitsluiting voor mensen die buiten deze gemeenschap worden geacht. Symbolen zijn een dus ook een middel om grenzen te trekken. Deze afgebakende ruimtes en de identificaties die zich hierbinnen afspelen zijn dat te zien als *territorialiteiten* (Holligan & Deuchar 2009), waarbinnen een sterke vorm van *bonding social capital* ontstaat. Hier moeten wij juist spreken over deze specifieke vorm van sociaal kapitaal, in tegenstelling tot *bridging social capital* (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009: 735) gezien de eerdergenoemde grenzen die zekere symboliek en kennis creëren in relatie tot mensen van ander *territorialiteiten*.

Immers is de mate waarmee leden van *The Blue Order* een band ervaren met Ibrox, het eigen stadion, zeer opvallend gebleken. Het stadion is volgens wetenschappers een ruimte waar supporters een zeer sterke band mee ervaren (Carter 2002, Brown et.al. 2008). Het is en blijft zeker een bron van trots van de supporters en een deel van de representatie van de gemeenschappelijke identiteit (Carter 2002). Ook lijkt het een representatie van persoonlijke emoties. De buitenmuren van the Broomloan, de westelijke tribune, bestaat namelijk in zijn geheel uit door supporters opgekochte bakstenen. Hierin staan teksten gegraveerd, zoals “Billy was a true Blue”, “Teddy number one son”, of “Happy birthday Anny”. Deze flank van het stadion staat dan ook symbool voor de ervaringen van gemeenschap en de band met de club. Het stadion verschaft sommige supporters dan ook van een gevoel van *home* (Espiritu 2003). Leden van *The Blue Order* lijken echter een nog grotere voorkeur te hebben voor het bezichtigen van uitwedstrijden.

“If we get all these boys all the way up to Montrose or Inverness, that just shows how big Rangers are. We go to every stadium and try to make more noise than the others. The beauty about away games is that you are surrounded by boys just like yourself. Going to Ibrox is fine, but the away games separate the real boy from the others”

Hiermee wil ik duidelijk maken dat de relatie met het eigen stadion onder de supporters op diverse wijze wordt ervaren. Ook dat de verhouding tussen *plaats* en de lokale identiteit onderhandelbaar en dynamisch is. Bovenal wil ik benadrukken dat significante *plaatsen* een essentiële rol spelen voor het uiten van de lokale identiteit en daarmee voor het ervaren hiervan.

Concluderend, heb ik aan de hand van mijn behaalde data het belang weergegeven van de genoemde markeerpunten. Gezamenlijk vormen collectieve identificaties in relatie tot onder ander gemeenschappelijke herinneringen, de natie, religie (Castells 1997), en het steunen van deze club een specifieke lokaliteit. De invloed van moderne processen, in de vorm van de de-industrialisatie, de degradatie, het aankomende onafhankelijkheidsreferendum, en 'the Bill', hebben inderdaad gezorgd voor een zekere 'crisis van lokaliteit'. Het belang van het steunen van Rangers FC in relatie tot het ervaren en etaleren van de lokaliteit van haar supporters, zal er naar mijn mening desondanks voor zorgen dat deze 'crisis van lokaliteit' overwonnen zal worden. Deze club is namelijk symbool komen te staan voor de complexe markeerpunten die vorm geven aan de lokaliteit van haar supporters. Het steunen hiervan draagt bij aan de constructie van een gevoel van *belonging* (Cohen 1982), processen van *home-making* (Espiritu 2003), en mijns inziens aan nieuwe vormen van *binding social capital* (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009: 735). Deze nieuwe vormen van *binding social capital* worden voornamelijk gevormd binnen supportersgroepen, waarbinnen een intensieve participatie de norm is. Supportersgroepen bieden namelijk een geïsoleerde gemeenschap, waarbinnen vertrouwen en reciprociteit kan groeien door middel van intensieve, structurele vormen van omgang. Essentieel voor het overwinnen van deze 'crisis van lokaliteit' is dan ook het maken van significante plaatsen waarbinnen deze lokaliteit beleefd kan worden. Deze *territorialiteiten*, in de vorm van pubs, zijn een middel voor in- of uitsluiting van de lokaliteit. Rangers FC en de lokaliteit die hieraan ontleend kan worden biedt een houvast in een tijd waarin handvaten soms moeilijk te vinden zijn. Het steunen van Rangers FC is een manier om de lokale identiteit te etaleren en beleven. Het belang dat supporters hechten aan deze markeerpunten die deze lokaliteit vormen, en de intensiviteit waarmee zij de ruimtes ervaren waarbinnen deze lokaliteit wordt beleefd, is een weerspiegeling van de loyaliteit naar deze club. Deze loyaliteit aan de club, en daarmee aan hun lokaliteit, zal naar mijn mening dan ook altijd voorkomen dat Rangers FC ten onder zal gaan.

---

³³ Interview 4 april 2013.

5. “We are Celtic supporters, faithful through and through”³⁴

“In het centrum pak ik bus 62 richting Parkhead vanaf Argyle Street. Deze bus gaat richting het oosten van Glasgow. Als de bus de Gallowgate inrijdt, komt men in een ander deel van de stad terecht. Door het raampje van de bus kijkend, zien de gebouwen er vergeleken met het centrum vervallen uit en bij sommige huizen is er hout voor de ramen getimmerd. Hier ziet men geen grote winkels zoals de H&M, Diesel en Zara. Langs deze weg zijn vooral kleine ondernemers actief. Men vindt er winkels als Laptop Repairs, Mitchell’s TV Services, nagelboetiek Glasgow Nails en kleine eetgelegenheden. Na ongeveer tien minuten stap ik uit en met mij veel Celtic supporters. Voor mij is het stadion Celtic Park verrezen en om daar te komen moet ik mij een weg banen door de groen-witte mensenmassa. Het valt op dat deze massa erg divers was.”

In het eerste deel van dit hoofdstuk zal gekeken worden naar de diversiteit van de Celtic supporters. Hierbij wordt ingegaan op de markeerpunten die Celtic supporters gebruiken om een lokale identiteit te construeren en beleven.

5.1 “I took a trip to Parkhead”³⁵

“Vanuit alle kanten lopen er mensen richting het stadion met groen-witte sjaaltjes om, Celtic-voetbalshirtjes aan en sommigen met vlaggen. Het is nog een uur voordat Celtic aftrapt voor de wedstrijd. Voor het stadion wemelt het van de supporters. Sommigen proberen nog een glimp op te vangen of een handtekening te verzamelen van de spelers. Terwijl anderen in de Celtic Superstore nog snel het laatste Celtic-shirt of een sjaal proberen te kopen. Sommige supporters maken nog even een praatje met elkaar voordat ze naar hun eigen plaatsen in het stadion gaan. Toch blijkt het merendeel van de supporters elkaar niet persoonlijk te kennen, maar men deelt wel één aspect: het steunen van Celtic FC.”

Een belangrijke factor voor het steunen van deze club is de familie of het gezin waarbinnen men geboren is. Als men spreekt met Celtic supporters blijkt dat veel van deze mensen claimen vanaf kinds af aan Celtic supporter te zijn. De reden die velen daarvoor aangeven is

---

³⁴ Dit citaat is afkomstig uit het lied ‘Over and Over’ dat wordt gezongen door Celtic supporters.

³⁵ Dit citaat is afkomstig uit het lied ‘John Thomson song’ dat wordt gezongen door Celtic supporters.

dat de vader of de familie Celtic FC al steunde. Het was daarom een logische keuze en daarmee ook in hun beleving vaak geen vrije keuze. Toch hoeft dit niet altijd te betekenen dat het deze mensen is opgedrongen. Denis zei hierover:

“Mijn broertjes hebben helemaal niets met voetbal. Mijn vader had het daar in het begin wel even moeilijk mee, maar heeft het nu laten rusten.”³⁶

Naast deze belangrijke factor gaven anderen aan dat ze supporter zijn geworden na een wedstrijd te bezoeken met vrienden of toen ze vanuit Ierland hier naar toe emigreerden.

Door de voetbalclub Celtic FC te steunen creëren de supporters een sterk gevoel van gemeenschap. De sterke relatie tussen voetbalclubs en de bijdrage die zij leveren aan het verlangen naar een gemeenschap, oftewel *belonging* (Cohen 1982, Brown et.al. 2008), is hier dan ook terug te zien. Men spreekt dan ook al snel in de ‘wij-vorm’ als men het heeft over de Celtic supporters. De kennis van deze gemeenschap berust voornamelijk op verbeelding in plaats van daadwerkelijk contact (Anderson 1983). Lidmaatschap aan deze gemeenschap wordt ontleend door participatie en verbeelde kennis. Participatie door het bezoeken van uit-en thuiswedstrijden, het gezamenlijk zingen van liederen en het bijeenkomen in pubs versterkt deze gemeenschap.

De verbeelde kennis en het gevoel van *belonging* worden versterkt door deze gemeenschap onder andere te duiden met bijnamen. Celtic supporters worden bijvoorbeeld ‘tims’ genoemd. Een supporter zei hierover dat dit een afkorting is voor *Timalloy*. *The Timalloy* was een Katholieke gang rond 1900 in het oosten van Glasgow. Ook wordt er wel eens gerefereerd naar het team met de bijnaam: ‘bhoys’. Celtic supporter Denis³⁷ zei hierover dat de ‘h’ verwijst naar het Ierse zachte accent als men het heeft over deze jongens. De term ‘bhoys’, en af en toe wordt hier nog ‘and ghirls’ aan toegevoegd, kan ook verwijzen naar de supporters. Door elkaar hier mee aan te spreken wordt er een wij-gevoel en verbondenheid gecreëerd.

Herinneren draagt bij aan de verbeelding van gemeenschap. Door terug te grijpen naar het verleden worden gemeenschappelijke of zelfs persoonlijke herinneringen opgeroepen die dit kracht bijzetten. Het krijgt betekenis doordat Celtic supporters samen een historisch moment (her)beleven en men het gevoel heeft hier een onderdeel van te zijn. Een voorbeeld van zo’n historisch moment was de verloren UEFA-Cup finale tegen FC Porto in 2003 in Sevilla. Toen reisden er circa 80.000 Celtic supporters naar Sevilla om de finale te kijken in het stadion of op grote schermen in de stad. John, een havenarbeider die niet vaak buiten Schotland kwam, zei over dit moment:

---

³⁶ Interview 27 maart 2013.

³⁷ Interview 27 maart 2013.

“Ja, ik was erbij. Die dag was het bloedheet. Het wemelde van de mensen in de straten, bij pubs was het bier uitverkocht en overal waren Celtic supporters met vlaggen te vinden. We waren met duizenden. Ik heb de wedstrijd op een groot scherm gekeken. Ik weet nog dat na de wedstrijd, bij het stadion waar onze bus geparkeerd stond, een Porto supporter naar me toe kwam, mij knuffelde en zijn sjaal aan mij gaf. Ik pakte die, terwijl ik die niet eens wilde. Ik was totaal neergeslagen. Die sjaal heb ik nog steeds.³⁸”

Een belangrijke persoonlijke herinnering blijkt voor veel supporters hun eerste wedstrijd te zijn. Gavin vertelde hierover:

“De eerste wedstrijd die ik bezocht was als kind met mijn grootvader in 1966. We speelden thuis op Parkhead tegen Aberdeen en werd op slag verliefd. Het stadion was toen net verbouwd en het was geweldig om al die mensen te horen zingen en schreeuwen. Het was een groot lawaai. De mannen die in het groenwit op het veld stonden, dat waren nog eens échte kerels. Ik genoot hoe Jimmy Johnstone op de flank speelde en de verdedigers helemaal wegtikte. Je eerste wedstrijd vergeet je nooit meer.³⁹”

Herinneren is dus erg belangrijk en zoals Friedman (1994) aangeeft een belangrijke manier om identiteit te construeren. Door het gezamenlijk delen van herinneringen ontstaat er een collectief geheugen en wordt het gevoel van gemeenschap versterkt.

Aan de basis van dit gevoel van *belonging* en de verbeelde kennis staat lokaliteit. Lokaliteit refereert naar de representatie van een groepsidentiteit (Nadel-Klein 2009:502) en onderscheidt zich van andere ruimtes door symbolische markeerpunten (Korff 2003). De onderverdeling in lokale markeerpunten die is gemaakt in het vorige hoofdstuk over Rangers FC is ook toe te passen op de Celtic supporters. De supporters zijn vrij in welke mate zij deze markeerpunten of combinaties daarvan toe-eigenen. Sommige supporters hechten meer waarde aan bepaalde markeerpunten dan anderen. De markeerpunten van lokale identiteit vormen samen het gedachtegoed en hiermee kunnen de supporters ook hun grenzen bepalen (Barth 1969).

“Voor aanvang van de wedstrijd verzamelen op Celtic Park zich veel supporters voor de hoofdingang van het stadion. Daarvan gaan er veel supporters op de foto met op de achtergrond één van de drie bronzen standbeelden die daar staan. Op de drie

---

³⁸ Informeel gesprek 17 maart 2013.

³⁹ Informeel gesprek 17 maart 2013.

sokkels staan drie personages afgebeeld die belangrijk zijn geweest voor de clubgeschiedenis van Celtic FC. Van links naar rechts zijn oprichter Brother Walfrid, oud-trainer Jock Stein en oud-speler Jimmy Johnstone afgebeeld.”⁴⁰

Het eerste markeerpunt dat wij onderscheiden omvat ‘het verleden’, omdat zoals in het vorige hoofdstuk al is aangegeven hierbinnen de andere markeerpunten hun oorsprong vinden. De hier besproken ‘voetbalhelden’ uit het verleden dienen als voorbeeld voor het gedrag en de levenskracht voor de Celtic supporters. Zij verschaffen de gemeenschap zelfkennis, en hiermee de middelen waar mee zij binnen een stad of buurt, zich kan onderscheiden van een ander (Holt- in Brown et.al. 2008: 304). We onderscheiden dan ook het markeerpunt ‘verleden’ die hiervoor ook al is ingeluid. Door te verwijzen naar het verleden, bijvoorbeeld door het *herinneren*, ontstaan er tradities die verbonden zijn aan de identiteit van de club.

“Een half uur voor de wedstrijd gaan de meeste supporters toch het stadion binnen. Mijn stoel bevindt zich in section 108 en ik loop vanaf de hoofdingang rechts om het stadion heen om dit vak te kunnen betreden. Hierbij kom ik langs de ingang van section 111. Er staat een lange rij, die voornamelijk bestaat uit mannen rond de twintig en dertig jaar. De rij is ontstaan doordat er gefouilleerd wordt bij de ingang.”

Section 111 is het vak waar de supportersgroep *The Green Brigade* de wedstrijden bijwoont. De groep is opgericht in 2006 en zij identificeren zich als *Ultras*. Deze supportersgroep verzet zich tegen de commerciële doelen van de club die er meer ‘een dagje uit voor de familie’ van zou willen maken. Dit zou volgens hen de sfeer in het stadion niet ten goede komen. *The Green Brigade* is een politiek links georiënteerde groep en toont solidariteit met het Iers republicanisme. De cohesie binnen deze groep is erg sterk en waarden als kameraadschap en broederschap zijn daarbij erg belangrijk. *The Green Brigade* is dan ook wel te typeren met ‘*bonding sociaal kapitaal*’ (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009: 735). Er is een sterke *in-group* verhouding waar men vertrouwen uitput. Aspecten als lidmaatschap en loyaliteit naar elkaar zijn belangrijk. Deze groep is ook erg naar binnen gekeerd. De andere Celtic supporters zijn verdeeld over de acties van deze groep. Sommige geven aan de aanwezigheid van *The Green Brigade* in het stadion sfeer verhogend te vinden en dat ze opkomen voor de Ierse afkomst van de club. Terwijl andere supporters aangeven dat ze sommige acties en liederen van deze groep provocerend vinden. De hiervoor

---

⁴⁰ De standbeelden zijn door de jaren heen neergezet door het bestuur van de club als eerbetoon aan de oprichter van de club Brother Walfrid; Jock Stein die de als trainer in 1967 de Europacup I won met Celtic FC en Jimmy Johnstone die bij een verkiezing van de club onder supporters is uitgeroepen tot de beste speler van Celtic FC aller tijden (bron: <http://local.stv.tv/glasgow>).

besproken gemeenschap kan om deze redenen ook in twijfel worden getrokken. *The Green Brigade* legt de nadruk op de verschillen met de andere Celtic supporters en dit is andersom ook zo. Processen van *othering* (Weis 1995) vinden op deze manier ook onder de Celtic supporters plaats. De politie en de club behandelen deze supportersgroep ook anders. Dit is bijvoorbeeld te zien in het feit dat ik bij de ingang van *section 108* zo kan doorlopen, terwijl ik gefouilleerd zou zijn als ik ook in die rij voor *section 111* had gestaan.

“Na tien minuten nadat ik mijn plaats heb ingenomen in het stadion begint de wedstrijd. Voor die tijd vang ik nog net een gesprek op tussen twee Celtic supporters die het hebben over de huidige situatie bij Rangers FC. Zij hadden de week daarvoor gelijk gespeeld tegen de club Montrose tot grote hilariteit van de twee mannen.”

Het tweede markeerpunt is de rivaliteit. Zoals in het eerste empirische hoofdstuk naar voren is gekomen is de rivaliteit met Celtic belangrijk voor de Rangers supporters. Andersom geldt dit ook, want de rivaliteit met Rangers is nog steeds erg belangrijk voor de supporters van Celtic. Dit staat ook wel bekend als *The Old Firm*. In de rivaliteit met Rangers worden de grenzen gemarkeerd tussen ‘wij’ en ‘zij’. Weis (1995) geeft daarbij aan dat kennis van de *ander* vaak in stand wordt gehouden door het behouden van stereotyperingen en vooroordelen (Weis 1995). Ook de markeerpunten die hier op volgen bevatten een directe tegenstelling met de Rangers supporters. Dit laat zien dat Celtic supporters grenzen trekken tussen wat zijzelf zijn en ‘zij’ die hier niet toe kunnen behoren: Rangers supporters.

“In het stadion hangt links van mij een spandoek met de tekst ‘seven-one’. Deze tekst is ook afgedrukt op stickers die zijn te vinden op verschillende plekken in de stad Glasgow, zoals op lantaarnpalen en verkeersborden. Een supporter zei over deze tekst dat dit de grootste overwinning ooit was van Celtic FC op Rangers FC. Naarmate de wedstrijd vorderde, liet men in section 111 een spandoek op met een afbeelding van Craig Whyte. Craig Whyte is de oud-eigenaar van Rangers en wordt medeverantwoordelijk gehouden voor de situatie waarin die club zich nu bevindt. Tijdens de wedstrijd ging het spandoek het stadion rond en werd er door veel Celtic supporters gescandeerd: “Fenian Army, Craigy Whyte!”

Hiermee werd bedoeld dat Craig Whyte ook een Celtic supporter zou zijn. Dit was natuurlijk ironisch bedoeld, maar de verheerlijking van deze persoon laat wel de hilariteit zien die Celtic supporters ervaren betreffende de huidige situatie van Rangers FC.

Desondanks heeft de degradatie wel vragen opgeroepen. De Chief Executive van Celtic FC zei hier een jaar geleden over tijdens de presentatie van de nieuwe shirtsponsor:

*"We are not defined by any other club. We are Celtic and that is witnessed here today. We have our own brand, story, traditions and a powerful offering to any sponsor."*⁴¹

Peter Lawell, Chief Executive van Celtic FC

Deze geluiden hoort men ook onder de supporters. Zo reageerde Steve op de vraag of Rangers werd gemist:

*"Nee, die missen we niet. Laten ze maar lekker zitten daar in de derde divisie. Ze hebben het verdiend. We kunnen het wel zonder hun. Dat lieten we zien met de winst op FC Barcelona."*⁴²

Daarentegen zijn er ook supporters met andere meningen. Chris zei bijvoorbeeld:

*"Ja, ik mis die wedstrijden wel. De spanning die werd opgebouwd naar aanloop van de The Old Firm was geweldig. De passie op het veld. Ik hoop het nog een keer mee te mogen maken."*⁴³

Doordat Celtic FC dit seizoen ver in het bekertoernooi de *Champions League* is gekomen, hebben de Celtic supporters mooie wedstrijden gezien. Als dit de komende jaren tegen zou gaan vallen, zou het gemis van *The Old Firm* in mijn ogen groot kunnen worden. De rivaliteit laat zien dat Rangers FC, of in dit geval *de ander*, belangrijk is voor de lokale identificatie van Celtic supporters. Barth (1969:10) geeft immers aan dat identiteit mede geconstrueerd worden door aspecten die zijn toegeschreven door anderen. Als deze *ander* voor lange tijd wegvalt, zal het moeilijker zijn om de grenzen tussen 'wij' en 'zij' te behouden of te markeren. De eerdergenoemde verbeelde kennis en daarmee de gemeenschap zouden hiermee onder druk kunnen komen te staan.

"Naast het spandoek van Craig Whyte vallen ook de overvloed aan Ierse vlaggen in het stadion op tijdens deze wedstrijd. Na de wedstrijd loop ik met de massa het stadion uit. Op de grote parkeerplaats naast het stadion staan de bussen klaar om Celtic supporters te vervoeren. Op veel bussen staan Ierse nummerborden."

---

⁴¹ Dit citaat is afkomstig van de website <http://www.herald.ie>, geschreven door J. McHugh en bekeken op 26 maart 2013

⁴² Interview 18 februari 2013.

⁴³ Informeel gesprek 16 februari 2013.

Het derde markeerpunt is de Ierse nationaliteit. Er zijn dan ook veel Ieren die vanuit Ierland en Noord-Ierland voor een wedstrijd van Celtic FC naar Glasgow komen. De supporters uit Glasgow en omstreken hebben vaak ook een Ierse achtergrond. Deze identificatie vindt zijn oorsprong in de oprichting van de club. De voetbalclub is namelijk officieel opgericht in 1888 door Brother Walfrid. Supporter Malcolm, een man van rond de 60, vertelde dat hij deze club oprichtte met het doel om de kinderen en werkelozen in het oosten van Glasgow te kunnen voeden. Hier was een grote groep Katholieke Ierse migranten gevestigd. De Ierse nationaliteit wordt breed gedragen door de Celtic supporters en is een belangrijk markeerpunt. Dit markeerpunt ziet men in de symboliek in het stadion en in de pubs die gerelateerd zijn aan Celtic FC. De nationaliteit komt ook terug in de liederen en in de kleding van de Celtic supporters. Er zijn enkele supporters die sjaaltjes met de tekst '*Proud to be Irish*' dragen of voetbalshirtjes van het Ierse nationale elftal. In de symboliek wordt er dan ook al gauw een politieke betekenis aan gekoppeld. Veel Celtic supporters steunen namelijk het Iers republicanisme. Zij zouden graag zien dat Noord-Ierland loskomt van het Verenigd Koninkrijk en zich verenigt met Ierland. In *section 111* zwaaiden supporters ook met vlaggen als '*The Four Provinces flag*' en de '*Sunburst flag*' die verwijzen naar deze politieke betekenis. Supporter Denis vertelde dat de eerste vlag de vier provincies van Ierland representeert en een alternatief is voor de huidige vlag. Deze vlag wordt gebruikt door Ierse republicanisten. De tweede vlag wordt ook gekoppeld aan het Iers nationalisme. Deze vlag werd voor het eerst gebruikt door de *Irish Republican Brotherhood* in 1858. Bovendien komt soms ook de spreuk '*tíocfaidh ár lá*'. Dit betekent "*Our day will come*" en dit verwijst naar de hoop dat de dag zal aanbreken waarop er een verenigd Ierland zal zijn. Dit laat dus zien dat de supporters vaak sterke politieke en symbolische betekenissen hechten aan de club die zij steunen (Giulianotti 1999: xii).

Het laatste markeerpunt is religie en voor Celtic supporters is dit het Katholicisme. Dit lijkt vooral tot uiting te komen in relatie met *The Old Firm* en men Rangers FC typeert als een 'Protestantse' club. Dit is dan ook vooral als een stereotypering te zien als men kijkt hoe het Protestantisme een marginale toegeschreven krijgt in het vorige hoofdstuk over Rangers FC. De waarde die Celtic supporters nog hechten aan religie is dan ook klein en zij lijken daarnaast te verwijzen naar het open karakter van de club. Paul zei over het Katholieke geloof:

"Natuurlijk 'het katholieke' is altijd relevant geweest voor Celtic. We zijn ten slotte opgericht als een Katholieke Ierse institutie door mensen die zich hebben gevestigd in dit land. Zij hebben het stadion opgebouwd, gespeeld voor de club en het team aangemoedigd. Hun nakomelingen doen dit nog steeds. Toch zijn er ook Protestanten, atheïsten en 'weet ik veel wie' die Celtic nu steunen om

verschillende redenen. Zij zijn ook welkom. Wat betekent dat geloof nou nog eigenlijk? Het grote merendeel heeft niet eens een geloof meer.”⁴⁴

Veel supporters geven dan ook aan dat er al een lange tijd sprake is van secularisatie in Schotland. Veel kerken in Glasgow hebben hun functie verloren en dienen nu bijvoorbeeld als pub of theater. Religie als ‘oude zekerheid’ (Berman 1982- in Tilley 2006), op basis waarvan mensen een identiteit construeerden, is vervaagd en niet meer van deze tijd. Echter blijft dit een markeerpunt, omdat sommige supporters nog altijd belangrijke waarden toekennen aan het Katholieke geloof. Doordat religie nauw verbonden was aan de oprichting van de club, heeft het katholicisme voor veel Celtic supporters een historische waarde.

Kortom, dit hoofdstuk heeft laten zien dat, als men een wedstrijd bezoekt op Celtic Park, de diversiteit onder de Celtic supporters groot is. Familie en gezin spelen een belangrijke rol om een Celtic supporter te kunnen worden. Door het samen zingen van liederen, wedstrijden te bezoeken en bij een te komen in pubs creëert men een gemeenschap. Verder is het belang van *herinneren* ook in dit hoofdstuk naar voren gekomen. Door collectieve gebeurtenissen uit het verleden te herinneren creëert en versterkt men een gevoel van *belonging* en hiermee de gemeenschap. Dit kunnen ook gebeurtenissen zijn die supporters niet eens bewust en zelf hebben meegemaakt. Aan de basis hiervan staat de constructie van een lokale identiteit. De Celtic supporters creëren een lokale identiteit aan de hand van meerdere markeerpunten. Supporters kunnen met deze markeerpunten een sterke band ervaren, maar dit betekent niet dat alle supporters deze punten ook aannemen en toepassen. Hierin verschillen de supporters. De markeerpunten voor Celtic supporters zijn ‘het verleden’, de rivaliteit met Rangers FC, de Ierse nationaliteit en het Katholieke geloof. Het laatste markeerpunt staat enigszins onder druk door secularisatie en processen van moderniteit. Het volgende hoofdstuk zal richten op deze processen en hoe de lokale identiteit onder druk komt te staan. Hierbij zal ingegaan worden op het belang van *plaats* voor deze onderdrukking van lokale identiteit.

5.2 “At the East End of Town, a big Stadium stands”⁴⁵

“De bussen rijden de parkeerplaats bij het stadion uit. Ik kijk om me heen. Het stadion staat eigenlijk in een rustige volksbuurt. Door de groene velden rondom het stadion en de lage bebouwing is het stadion al van uit de verte te zien. Achter het stadion ligt de begraafplaats Eastern Necropolis. Celtic supporter James zei dat het stadion door de

---

⁴⁴ Interview 10 maart 2013.

⁴⁵ Dit citaat is afkomstig uit het lied ‘The East End of Town’ dat wordt gezongen door Celtic supporters.

supporters de bijnaam 'Paradise' heeft gekregen. Het verhaal luidt dat in 1892 dit stadion werd gebouwd, omdat de kosten voor het oude stadion te hoog werden. James vertelde dat een journalist toentertijd deze verhuizing typeerde als: "leaving the graveyard to enter paradise".

'Paradise' is de bijnaam die de Celtic supporters geven aan dit stadion. De supporters hechten aan deze plek waarde en betekenis en zoals Tuan (1977) aangeeft wordt deze ongedifferentieerde ruimte hierdoor een *plaats*. Het stadion Celtic Park heeft het vermogen om een gemeenschap te vertegenwoordigen en een symbolisch markeerpunt te worden van de lokale identiteit (Carter 2002). Celtic supporters voelen zich op deze *plaats* thuis. Hieraan verbonden zijn processen van *home-making* (Espiritu 2004) en het versterkt de hiervoor besproken gemeenschap en de beleving van een lokale identiteit.

"Terwijl ik na de wedstrijd me met de supporters richting de Gallowgate begeef, valt mijn blik nog even op het standbeeld van Brother Walfrid. Op de achtergrond is een grote banner bevestigd aan de muur van het stadion die aangeeft dat dit jaar de voetbalclub Celtic FC 125 jaar bestaat."

Tilley (2006) geeft aan dat als men denkt aan een identiteit, men het probeert te 'plaatsen'. De symbolen die we rondom Celtic Park zien verwijzen naar het verleden. De collectieve geschiedenis is verbonden aan het stadion. De *herinneringen* aan het verleden worden verankerd op deze *plaats* (Hirsch 1995- in Tilley 2006) en daarmee wordt de lokale identiteit van de supporters versterkt.

De naam van de voetbalclub verwijst naar de Keltische oorsprong. Malcolm zei dat Brother Walfrid deze naam aan de club verbond om de aan elkaar verwante Keltische volken van Ierland en Schotland zou kunnen samenbrengen en verenigen. Een voetbalclub die. Celtic FC verwijst hier ook naar op zijn officiële website: *'Celtic Football Club is a Scottish football club with proud Irish links'*⁴⁶

In de praktijk blijkt toch minder de focus te liggen op dit samenbrengen en verenigen. De supporters leggen vooral de nadruk op hun 'Ierse afkomst'. Het valt dan ook op dat naast de overvloed van Ierse symbolen er bijna geen Schotse vlaggen hangen in het stadion. Het roept de gedachte op of dit stadion niet beter in Dublin of een andere plaats in Ierland had kunnen staan.

Desalniettemin zijn veel supporters het erover eens dat het stadion van Celtic FC in Glasgow hoort te staan. De club heeft een sterke band met deze stad en voornamelijk met het oosten van Glasgow. Hier hadden de Katholieke Ierse immigranten zich door de jaren heen

---

⁴⁶ Deze informatie is afkomstig van <http://www.celticfc.net>, bekeken op 4 februari 2013.

gevestigd. De grote golf kwam na *The Great Famine*, de mislukte aardappeloogsten rond 1847 en liep door tot het begin van de Eerste Wereldoorlog. Glasgow was vanwege de afstand en door zijn economische groei en industriële ontwikkelingen een ideale bestemming. Ierse migranten waren goedkope en ongeschoolde krachten. Velen gingen dan ook in Schotland werken bij grote constructieprojecten, zoals het aanleggen van kanalen en spoorwegen. Naast deze projecten konden er veel aan de slag bij de kolenmijnen, de textielindustrie en in de haven. De lonen voor dit werk waren laag en aangezien de Ierse migranten verder geen of weinig bezittingen hadden waren ze geboden aan dit deel van de stad. De huisvesting was erbarmelijk en men verdiende te weinig om gezinnen te kunnen onderhouden. Celtic supporters kennen veel verhalen over deze tijd. De immigranten werden met argwaan in de stad ontvangen. Er was een anti-katholieke houding en er was op grote schaal sprake van discriminatie jegens Ierse migranten.

“In die tijd werden gezonde mannen geweigerd vanwege hun Ierse achternaam als ze in de scheepswerven wilden werken. Deze discriminatie heeft jarenlang geduurd. Ik ken verhalen van mensen die zijn geweigerd, omdat ze vroeger op een Katholieke school hadden gezeten.”

Aaron⁴⁷

De herinneringen aan deze zware tijd, waarbij het moeilijk was om het ‘Iers zijn’ uit te dragen, zijn redenen voor de supporters om vandaag de dag hun Ierse roots te benadrukken in de constructie en beleving van lokale identiteit. Het oosten van de stad en het stadion spelen hierbij een belangrijke rol. Hierbij moet gezegd worden dat gebleken is, dat oude noties van *plaats* met betrekking tot *home*, moeilijker te behouden zijn voor gevestigde gemeenschappen die gelinkt zijn met het verleden van deze *plaatsen*. Dit door de toenemende sociale mobiliteit en stromen van goederen, diensten, ideeën en beelden (Tilley 2006: 13). Ook langs de *Gallowgate* is dit te zien, want mensen met een Ierse achtergrond zijn bijvoorbeeld niet meer gecentreerd in het oosten, maar wonen nu verspreid door de Glasgow. Ook is de populatie in dit deel van de stad diverser geworden door bijvoorbeeld Poolse immigranten. Doordat Celtic supporters de migrantengeschiedenis in dit deel van de stad *herinneren*, creëert men een gevoel van verplichting aan deze *plaats*. De herinneringen aan die tijd worden verankerd in dit deel van de stad. Dit gevoel van verplichting is een voorwaarde voor de lokale identiteit (Nadel-Klein 2009: 502). Een voorbeeld hiervan is als men een kijkje neemt op *The Barras* die gelegen aan de *Gallowgate*.

---

⁴⁷ Interview 4 maart 2013.

“Terwijl ik met de supporters mijn weg vervolg richting het centrum kom ik langs The Barras. Deze plek is te typeren als een vlooiemarkt die is ontstaan in de jaren twintig van de vorige eeuw. Supporter Harry, die weleens deze markt afstruint op zoek naar langspeelplaten, zei dat handelaren kleding en andere goederen verzamelden uit de stad om deze in het oosten aan de armoedige arbeidersklasse te verkopen. Deze sfeer is nog steeds te proeven als men de markt over struint. Er wordt van alles aangeboden. Er staat van alles door elkaar. Op kleedjes en plastic klaptafeltjes liggen verschillende spulletjes uitgestald, zoals make-up en oude cd’s. Ook kan men graaien in vochtige kartonnen dozen naar kledingstukken. De geschiedenis kan hier in een bepaalde mate herleefd en ervaren worden.”

Naast *The Barras* zijn er ook veel pubs gelegen aan de *Gallowgate*, die gerelateerd zijn aan Celtic FC. Het steunen van een voetbalclub is een manier om bepaalde ruimtes te claimen, en deze lokaliteit te graveren in deze ruimte (Bale- in van Houtum & van Dam 2002:235). De lokaliteit wordt gegraveerd door de aanwezigheid van de Celtic pubs. Lokaliteiten onderscheiden zich van andere ruimtes door middel van symbolische markeerpunten (Korff 2003: 9). De Celtic pubs aan de *Gallowgate* en op andere plaatsen kunnen dienen als symbolische markeerpunten. In het tweede empirische hoofdstuk over Rangers kwam dan ook naar voren om deze pubs als een soort ‘enclave’ te benaderen. Dit is ook door te trekken naar de pubs gerelateerd aan Celtic FC. Door de Ierse vlaggen en bijvoorbeeld al de naam van de pubs wordt duidelijk gemaakt aan de buitenwereld wat de identiteit van de mensen binnen omvat. Een voorbeeld is *The Emerald Isle* gelegen aan de *Gallowgate*. Dit is een poëtische naam is voor Ierland en verwijst naar de groene heuvels. Een ander voorbeeld is *The Hoops Bar*. ‘Hoops’ is het woord voor het horizontaal gestreepte groen-witte shirt van Celtic.

Naast deze zichtbare en concrete plaatsen is het ‘moederland’ Ierland een belangrijke *plaats* in de constructie en beleving van de ‘lokale’ identiteit van Celtic supporters. Mede door de migrantengeschiedenis blijft het moederland een van de meest krachtige verenigende symbolen voor mobiele en ‘ontheemde’ mensen. Veel Celtic supporters worstelen met deze ‘ontheemdheid’. Dit sluit aan bij Castells (1997) die zegt dat moderniteit heeft geleid tot een breed scala van vraagstukken in relatie tot identiteit. Door een toenemende mobiliteit zijn sociale relaties ontkoppeld van hun lokale context. Een voorbeeld van deze worsteling geeft Aaron, een derde generatie immigrant, die spreekt over de Schotse en Ierse nationaliteit:

“Als ik zie wat mijn grootouders en ouders hebben moeten doorstaan hier in Glasgow, vind ik het moeilijk om mezelf te identificeren met Schotland. Ik voel

me ook niet Brits, maar door mijn Ierse achtergrond voel ik een sterke connectie met Ierland."⁴⁸

Deze supporters hebben het gevoel dat ze een keuze hebben tussen de Ierse en Schotse nationaliteit, terwijl anderen duidelijk maken dat dit is te combineren. Veel Celtic supporters hebben verschillende ideeën over de Ierse nationaliteit en het 'Iers' zijn. Neil zei hierover:

*"Je hoeft niet Ierland te wonen om je Iers te voelen. Ierland zit in mijn hart".*⁴⁹

Het moederland blijft op deze manier een van de meest krachtige verenigende symbolen voor mobiele en 'onthemde' mensen, terwijl de relatie met het moederland op verschillende manieren geconstrueerd kan zijn en in verschillende settings kunnen plaatsvinden (Gupta & Ferguson 1992: 11).

"Ik besluit The Emerald Isle binnen te gaan voor een drankje, zoals zoveel supporters. Na de wedstrijd is het er erg druk, maar ik zie ook veel bekende gezichten van de afgelopen weken. Zij zijn hier ook doordeeweeks erg vaak te vinden en lijken wel onderdeel van het meubilair te zijn."

Als men spreekt met deze supporters over hun achtergrond, blijkt vaak dat ze geen vaste baan hebben en af en toe bij klussen. Zij worden geconfronteerd met verandering, onzekerheid en flexibiliteit (Sennett 1998). De fikse littekens die de teloorgang van industrieën in Glasgow hebben veroorzaakt (Devine- in Craig 2010) zijn hier terug te zien. Ze zijn beperkt in hun mobiliteit en deze supporters zijn daarom ook wel te typeren als *vagabonds* (Bauman 2000). Dit kunnen gevoelens van een isolatie, vervreemding en eenzaamheid met zich meebrengen (Ham 2000). Veel supporters komen langs deze pubs tijdens wedstrijddagen op doortocht naar huis. Terwijl deze supporters meer gebonden zijn aan deze ruimte om deze gevoelens tegen te gaan. Deze gevoelens zag men terug toen Margaret Thatcher kwam te overlijden op 8 april 2013. Het leidde tot spontane feesten op *George Square* in Glasgow en in sommige pubs. Supporter Alex, die werkzaam is als distributiechauffeur, legde mij uit waarom haar dood gevierd werd:

"Het is voor moeilijk jou om te begrijpen, maar ze heeft de levens van vele mensen en families kapot gemaakt in Schotland, Ierland en Wales. Zij besloot de

---

⁴⁸ Interview 14 maart 2013.

⁴⁹ Interview 20 februari 2013.

*fabrieken en mijnen te sluiten en de economie meer op de financiën te richten.
Door haar is alles gericht op de omgeving van London.”⁵⁰*

Naast deze haatgevoelens waren er natuurlijk ook gematigde reacties die wezen op de positieve effecten. Desalniettemin kwamen de haatgevoelens terug in de bekerwedstrijd tegen Dundee United op 14 april. Er waren spandoeken met de tekst “*Ding Dong the Witch is Dead*” en supporters scandeerden tijdens de gehele wedstrijd teksten als “*We’re having a party when Thatchers dies, jelly and icecream when Thatcher dies*”. Thatcher is daarnaast ook een personificatie die voor veel supporters staat voor het Verenigd Koninkrijk, Engeland en London. Veel Celtic supporters spreken over een ‘Britse onderdrukking’ en een manier om hier onderuit te komen is door “ja” te stemmen voor een onafhankelijk Schotland in het aanstaande referendum. Supporter Simon die aan de bar zat van *The Emerald Isle*, zei hierover:

“Ik zeg ja, omdat mijn beroep aan het ‘doodbloeden’ is hier in Schotland. De enige manier om weer aan het werk te kunnen is door onafhankelijk te worden, nu duidelijk is geworden dat London niet de intentie heeft om grote infrastructuurprojecten hier in het noorden op te zetten.”⁵¹

Veel Celtic supporters steunen de onafhankelijkheid om verschillende redenen en vaak hebben deze een persoonlijke inslag. Zoals eerder genoemd steunen veel supporters het Iers republicanisme. Een onafhankelijk Schotland zou de macht van het Verenigd Koninkrijk kunnen indammen en dat zou een verenigd Ierland weer bespreekbaar kunnen maken, is het idee dat veel supporters hebben.

“Rechts naast de bar van The Emerald Isle staan twee mannen die verantwoordelijk zijn voor de muziek in de pub. Beiden zingen Ierse rebelliederen en ze begeleiden zichzelf met de gitaar.”

Het zingen van deze liederen is onder druk komen te staan door de ‘*the Bill*’. Door deze wetgeving worden sommige liederen bestempeld als sectaristisch. Onder Celtic supporters is er ook een discussie gaande in hoeverre deze liederen onderdeel zijn van de supporterscultuur. Desondanks hebben veel supporters aangegeven dat deze liederen onderdeel zijn van Celtic FC en in de beleving van lokale identiteit. Dit is te typeren als de ‘crisis van lokaliteit’. Supporter Andrew, een brede man die veel liederen gepassioneerd meezong, vertelde mij over deze liederen:

---

⁵⁰ Informeel gesprek 16 april 2013.

⁵¹ Informeel gesprek 21 april 2013.

“Deze liederen gaan over de erkenning van grote helden en belangrijke momenten in de geschiedenis van Ierland. Het land dat zoveel betekent voor de Ierse gemeenschap in Schotland en de wereld. De liederen zijn bedoeld om dit te vieren en niet iets om andere mensen te provoceren.”⁵²

Men ziet het zingen van deze liederen als een uiting van de lokale identiteit. De eerdergenoemde markeerpunten komen in deze liederen terug. De huidige wetgeving zet deze lokale identiteit echter onder druk. Daarentegen weigeren veel Celtic supporters om te stoppen met het zingen van deze liederen. Het zingen van deze liederen lijkt daarmee onderdeel te worden van de door (Castells 1997) getypeerde *resistance identity*. Het zingen van deze liederen wordt door sommige supporters namelijk gezien als een daad van verzet.

“Ik vervolg mijn weg naar het centrum. Bij het einde van de Gallowgate gaan mijn gedachten terug naar het politieoptreden tegen de Green Brigade op deze plek op 16 maart 2013:

Voordat ik de Gallowgate kon inlopen op weg naar de wedstrijd tegen Aberdeen, werd ik ingehaald door drie politiebusjes met loeiende sirenes. Er vloog een helikopter over die bleef hangen boven de Gallowgate. Ik probeerde snel te gaan kijken wat er aan de hand was en probeerde te bedenken wat er aan de hand kon zijn. Ik wist dat de Green Brigade vanaf het centrum een mars ging lopen naar het stadion om te protesteren tegen de politie en voor het opheffen van de stadionverboden die mensen opgelegd hebben gekregen. Misschien waren er wel Rangers supporters die de confrontatie hadden opgezocht? Waren er relschoppers bij die de winkels daar probeerden kort en klein te slaan? Toen ik op de plek was zag ik veel politie op de been en ook veel honden. Ik keek of ik blauwe Rangers sjaaltjes zag, maar die waren niet te bekennen. Links renden rond de vijftig leden van de Green Brigade, gehuld in zwarte shirtjes met de tekst 'The banned Bhoys stand with us', de heuvel op. Politie probeerden ze als schapen bij elkaar te drijven met op de achtergrond het gonzende geluid van de helikopter.”⁵³

De confrontatie tussen de politie en leden van de *Green Brigade* riep veel reacties en verontwaardiging op. Het raadslid van de *Labour* partij wilde een onderzoek instellen naar het hevige ingrijpen van de politie in de protestmars van de *Green Brigade*, omdat er geen

---

⁵² Informeel gesprek 16 april 2013

⁵³ Vignet 16 maart 2013

toestemming was gegeven voor deze mars.⁵⁴ Ook supporters spraken veelal schande over het feit dat er zoveel materiaal en politiemensen waren ingezet tegen deze mars en er kwamen veel steunbetuigingen richting de Green Brigade. De druk en de onzekerheid waren op die dag voelbaar op de *Gallowgate*. Supporters voelen zich gecriminaliseerd en hun lokale identiteit staat hiermee onder druk.

Er waren al initiatieven om te protesteren tegen de criminalisering van supporters en ‘*the Bill*’, maar het samenkomen van ongeveer 3000 Celtic supporters op 6 april was indrukwekkend. Een paar Celtic supportersverenigingen hadden zich verenigd in de ‘Fans Against Criminalisation’ en proberen nu via petitie en demonstraties een einde te maken aan ‘*the Bill*’. Ook hadden zij een publieke demonstratie op touw gezet op *George Square* op 6 april. Jeanette Findlay gaf een toespraak op dit plein:

“There is not another group in society – and I am including criminal gangs and drug dealers – who are subjected to the same level of surveillance; who are searched, scrutinized, photographed, videoed, monitored, vilified, arrested, and generally subjected to the most appalling and vindictive harassment and for what? Not for acts of violence or disorder or anything like that. But for wearing a t-shirt they don’t like; displaying a banner they don’t find funny; singing a song that makes them uncomfortable; holding views they don’t agree with; singing hymns, making the sign of the cross? And where are all the civil liberties groups, the trades unions, the great lovers of the progressive cause?”⁵⁵

Findlay verwoordt de druk op lokaliteit en hiermee de ‘crisis van lokaliteit’. De grote opkomst liet zien dat veel Celtic supporters dit ervaren. De supporters kwamen op die dag bijeen in een *culturele commune* om zich te verdedigen tegen de huidige wetgeving. Het sluit aan bij Castells (1997) die aangeeft dat een *commune* ontstaat uit een hevig gevoel van onderdrukking. Doordat de supporters op deze *plaats* zich verenigden, creëerden zij ook een vertrouwelijk gevoel. Hiermee werd het *sociaal kapitaal* verstevigd (Holligan & Deuchar 2009).

Kortom, dit hoofdstuk heeft laten zien dat, *plaats* en de lokale identiteit van Celtic supporters nauw met elkaar samenhangen. Door processen van moderniteit zijn de markeerpunten van deze lokale identiteit, en de daar bijbehorende *plaatsen*, echter onder druk komen te staan. Doordat sociale relaties ontkoppeld worden van hun lokale context maakt men op andere manieren verbindingen met *plaats*. De supporters maken

---

⁵⁴ Deze informatie is afkomstig van de website <http://www.bbc.co.uk>, geschreven door de redactie van BBC News en bekeken op 18 maart 2013

⁵⁵ Toespraak van Jeanette Findlay tijdens de publieke demonstratie ‘*Fans against Criminalisation*’ op 6 april 2013.

meervoudige verbindingen met deze *plaatsen*. Processen van *home-making* en *herinneren* komen terug in de plaatsen die belangrijk zijn voor de Celtic supporters. Deze plaatsen versterken de gemeenschap en de lokale identiteit. Doordat de supporters een *resistance identity* aannemen en zich verenigen in een *culturele commune* probeert men deze ‘crisis van lokaliteit’ te lijf te gaan.

6. Conclusie en Discussie

Het menselijk verlangen naar een gevoel van lidmaatschap van een zekere lokaliteit is volgens sommige wetenschappers de voornaamste kracht van het voetbal. Het steunen van een voetbalclub verschaft namelijk de mogelijkheid voor dit lidmaatschap (Holt-in Brown et.al. 2008:304). Wellicht speelt het steunen van een voetbalclub onder druk van de huidige moderniteit daarom dan ook een grotere rol dan ooit voor haar supporters. Het steunen van een voetbalclub kan dienen als representatie van de lokale identiteit, terwijl processen van de moderniteit deze lokale identiteit juist onder druk zetten.

In Glasgow staan deze representaties van lokaliteit en de markeerpunten waaraan supporters deze ontleen namelijk deels onder druk. ‘Oude zekerheden’ en het idee dat iemands leven geworteld en geaard is in het verleden, zijn weggevaagd in relatie tot identiteit (Berman 1982- in Tilley 2006: 10). De typering van een ‘crisis van identiteit’(Woodward 1997) is in Glasgow dan ook zeer evident.

Met de degradatie van Rangers FC staat niet alleen hun identiteit op losse schroeven, maar ook de traditie van the *Old Firm*, en de rivaliteit met aartsrivaal Celtic FC en haar supporters. Ook het aankomende onafhankelijkheidsreferendum heeft gezorgd voor onzekerheid in relatie tot de lokale identiteit en heeft de verschillende standpunten op het gebied van politiek en nationale identificatie misschien wel duidelijker dan ooit gemaakt. Wij zien mede door middel van *the Offensive Behaviour at Football and Threatening Communications Bill (Scotland) Act 2012*, een beperking van de uiting van hun lokale identiteit. De onderdrukking van lokaliteit en de markeerpunten die deze vormen komt dus tot stand door diverse invloeden. In het geval van Rangers supporters en Celtic supporters kan daarom ook wel gesproken worden over een ‘crisis van lokaliteit’. Dit allemaal draagt bij aan een gevoel van onzekerheid en de vervreemding van supportergroepen in Glasgow.

Deze thesis onderzocht de constructie en de beleving van lokale identiteiten onder supporters van Rangers FC en Celtic FC. Voetbal speelt volgens wetenschappers (Bauman 1998, van Houtum & van Dam 2002, Brown et.al. 2008, Giulianotti 1997) een essentiële rol bij het etaleren van deze lokaliteiten. Het terugrijpen naar een lokale identiteit door middel van het steunen van een voetbalclub is dan ook van groot belang gebleken onder supporters van Glasgow. Wij hebben aangetoond op welke manier voetbalsupporters op zeer complexe wijze vorm geven aan hun lokale identiteit. Deze lokale identiteiten worden gevormd door processen van zelfdefiniëring, maar even sterk door het afzetten tegen de *ander*. Deze processen leiden tot een sterk gevoel van gemeenschap door middel van het in- en uitsluiten van de *ander* op basis van bepaalde lokale markeerpunten (Korff 2003: 9). Voetbalsupporters ontleen deze markeerpunten aan de hand van het verleden, de rivaliteit,

ationale identificaties, politieke identificaties en religieuze identificaties. Het steunen van Rangers FC of Celtic FC biedt een serie van overtuigingen en gedragsnormen waaraan supporters een lokale identiteit kunnen ontleen. Wat wij willen benadrukken is dat deze markeerpunten een historie vertellen. Zij vertellen ons waar de clubs vandaan komen en waar hun wortels liggen.

Hoewel supporters vaak een sterke band ervaren met deze markeerpunten, betekent dat niet dat supporters deze altijd in hun geheel aannemen, overnemen of toepassen. In relatie tot deze markeerpunten is veel ruimte voor een eigen gedachtegang en supporters identificeren zich in verschillende mate met deze markeerpunten. Wel is het zo dat deze markeerpunten subjectieve overeenkomsten en stereotyperende verschillen bieden waarmee supporters hun grenzen opstellen (Barth 1969). De rivaliteit van *the Old Firm* is dan ook niet alleen ontstaan door dichotomische identificaties, maar blijft voortdurend nieuwe vormen aannemen vanwege een zekere ‘*tit-for-tat*-relatie’. Hiermee bedoelen wij dat supporters aan de hand van actuele gebeurtenissen elkaar dwingen het tegenovergestelde standpunt in te nemen als de ander; “als jullie dat vinden, vinden wij dit”. De constructie en beleving van de lokale identiteiten van Rangers FC en Celtic FC zijn dan ook niet los van elkaar te duiden, maar historisch en actueel met elkaar verwoven. De ophef die het aankomende onafhankelijkheidsreferendum in Schotland onder supportersgroepen heeft veroorzaakt geeft dan ook inzichten in de manier waarop actuele omstandigheden zekere markeerpunten benadrukken, en daarmee de verwevenheid tussen de lokaliteiten van supporters van Rangers FC en Celtic FC.

Om terug te komen op het standpunt dat deze markeerpunten ons vertellen waar de wortels van de lokale identiteit liggen, zien wij een belangrijke rol weggelegd voor het proces van *herinneren*. *Herinneren* zien wij als het proces waarbij actief teruggegrepen wordt op daadwerkelijke ervaringen uit het verleden, maar ook als het teruggrijpen naar gebeurtenissen waar mensen slechts in de verbeelding onderdeel van hebben uitgemaakt. De laatstgenoemde vorm van herinneren staat vaak in relatie tot het memoreren van behaalde successen uit het verleden en de helden die hier aan hebben bijgedragen. Het speelt zich af in de verbeelding en draagt daarmee sterk bij aan de verbeelding van een gemeenschap, of het onderdeel uitmaken van een zekere historische continuïteit (Anderson 1983). Deze vormen van *herinneren* in combinatie met de eerdergenoemde markeerpunten dragen bij aan een gevoel van toebehoren, of *belonging* tot een lokaliteit (Cohen 1982). De toelating tot deze lokaliteiten wordt voornamelijk bemiddeld door het steunen van een club.

Echter moet hier benadrukt worden dat de mate van participatie en loyaliteit jegens de club en deze lokaliteit erg divers is onder supporters. Wij willen daarom ook benadrukken dat supporters verschillende relaties onderhouden met de club en de supportersgroep waar zij deel van uitmaken. Een gevoel van *belonging* dat met de club en de gehele achterban van

de club ontstaat typeren wij als een *thin tie*. Onder de achterban in zijn geheel blijken grootse verschillen te bestaan op basis van de identificaties met deze markeerpunten en gedragscodes, waardoor wij slechts kunnen spreken over een verbeelde gemeenschap waarbinnen ook regelmatig onenigheden ontstaan. Deze collectieve identificatie van supporters van dezelfde club, en de verbeelding hiervan wordt ingezet op momenten van onderlinge cohesie, maar valt uiteen op momenten dat verschillende belangen die gehecht worden aan de bovengenoemde markeerpunten benadrukt worden. Hierbij sluiten wij daarom aan bij het standpunt van Bauman, dat voetbal slechts de kracht bevat om gemeenschappen tijdelijk te verenigen (Bauman- in Brown et.al. 2008: 308). Illustratief hiervoor is hoe *'the Bill'* een discussie teweegbrengt over welke gedragsnormen als supporter van Rangers FC of Celtic FC aangehouden dienen te worden en daardoor bepaalde aspecten de supporterscultuur onder druk heeft gezet. Men verschilt van mening over bijvoorbeeld het feit welke liederen sectaristisch zijn en welke onderdeel uitmaken van de supporterscultuur.

Daarentegen hebben wij binnen de supportersgroepen zoals *The Blue Order* en *The Green Brigade* ondervonden dat relaties sterk gebaseerd worden op reciprociteit. Hierbij ontstaan sterke vriendschappen en relaties op basis van loyaliteit, reciprociteit en vertrouwen, oftewel *thick ties*. De opvatting van Bauman; “*spectacles’ such as football matches have become events around which people temporarily unite as communities, only to go back to their individual lives at the end of the game*”, gaat onder supportersgroepen dan ook niet altijd op. Lidmaatschap van de supportersgroepen gaat gepaard met een sterk gevoel van verplichting naar de club en loyaliteit aan elkaar. Het vertrouwen dat hier uit ontstaat, is essentieel voor het vormen van nieuw *sociaal kapitaal* (Holligan & Deuchar 2009). De herhaaldelijk activiteiten, zoals uit- en thuiswedstrijden, *painting-nights*, demonstraties, gezamenlijk naar de pub gaan, en zelfs het bijwonen van familiefeesten en vrijgezellenfeesten, leveren de sociale interactie die zorgt voor het ontstaan van *sociaal kapitaal*. De vorm van *sociaal kapitaal* waar wij hier op doelen is *bindend sociaal kapitaal* (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009: 735). Deze vorm van *sociaal kapitaal* typeert zich namelijk met een sterker vertrouwen richting mensen binnen de groep en een sterk wantrouwen jegens mensen die daarbuiten worden geacht (Holligan & Deuchar 2009:735).

In relatie met het bovengenoemde *sociaal kapitaal* staat de essentiële rol van significante *plaatsen* waarbinnen het nodige vertrouwen de mogelijkheid heeft om te groeien (Holligan & Deuchar 2009: 735). Een lokale identiteit wordt geconstrueerd door een zekere verplichting naar een bepaalde *plaats* (Nadel-Klein 2009), zoals het stadion of zekere pubs. Wij hebben ondervonden dat de druk op lokaliteit, ook een druk uitoefent op de significante *plaatsen* waarbinnen deze lokaliteiten gedeeld en ervaren kunnen worden. We zijn dan ook van mening dat er een sterke relatie bestaat tussen lokaliteit en *plaats*. Van grote invloed hierop is dan ook *'the Bill'*, en de beperkingen die het met zich mee brengt in relatie tot het

etaleren van bepaalde aspecten van de lokale identiteit. Een gevolg van de genoemde ‘crisis van lokaliteit’ is dan ook dat supporters het belang van deze significante *plaatsen* gaan benadrukken en hiermee een sterkere band mee gaan ervaren. Een krachtig voorbeeld hiervan is de rol die zekere pubs spelen voor de supporters, waarbinnen alle aspecten van de lokale identiteit ervaren kunnen worden. Deze *plaatsen* waarin supporters het vertrouwen ervaren aan de hand van overeenstemmende gedragsnormen en de herkenning van symbolen zien wij als een soort ‘enclave’ voor het beleven en behouden van de lokale identiteit. Aan de hand van bepaalde kennis van symbolen verbeeldt men zich binnen of buiten de plaatselijke groep. Deze symbolen dragen dan ook bij voor de constructie van grenzen en het oproepen van een ervaren historische continuïteit. *Plaats* is voor voetbalsupporters duidelijk meer dan alleen een geografische ruimte (Malkki 1992). Het zijn ruimtes waaraan emotionele connotaties worden gekoppeld door complexe processen van verbeelding en herinnering aan behaalde successen of lokale helden. Deze *plaatsen* zijn de bemiddelaar voor het beleven van de lokale identiteit. Simpel gezegd, een lokaliteit kan niet bestaan zonder significante *plaatsen* waarbinnen deze geconstrueerd en beleefd kan worden. Daarom vinden wij het ook van essentieel belang dat beleidsbepalers inzien dat het ontnemen van deze significante plaatsen een effect heeft op de stand van een lokale identiteit.

Per slot van rekening, zien wij dat leden van supportersgroepen van Rangers FC en Celtic FC een serie gedragsnormen formuleren aan de hand van het verleden en de genoemde markeerpunten van lokaliteit. Waar andere instituties hier in tekort schieten zien wij dat vanuit deze participatie men een sterk gevoel van gemeenschap en betekenis ontleent. Een groot aspect van deze lokale identiteit is het afzetten tegen de *ander*, of de gevestigde orde. Wij zien deze lokale identiteit dan ook als een zekere *resistance identity*, waarmee supporters tegenwicht bieden aan een gevoel van onderdrukking (Castells 1997).

Met oog op het aankomende onafhankelijkheidsreferendum, de turbulente stand van ‘*the Bill*’ en de huidige crisis bij Rangers FC is het zeer interessant om in de toekomst verder onderzoek te doen naar de invloed van deze onderdrukkende processen en de weerbaarheid van hun lokaliteit. Bijzonder interessant zou het ook zijn om in de toekomst onderzoek te verrichten naar het perspectief dat buitenstaanders hebben tegenover supporters van Rangers FC en Celtic FC, de invloed van de genoemde processen op *Orangeism*, of de criminalisering van supporters.

Dat gezegd hebbende, moet bij het onderzoeken van voetbalsupporters strenge keuzes gemaakt worden op methodologisch gebied. Wij willen namelijk duidelijk maken dat supporters erg verschillen onder elkaar. Het steunen van een voetbalclub kent verschillende gradaties, waarbij een onderscheid gemaakt kan worden op basis van diverse indicatoren. Ook verschillen supportersgroepen van elkaar op basis van hun volgorde van loyaliteit.

Belangrijk is dan ook dat wij tot een heldere definitie komen van de groepen die wij beogen te onderzoeken in de toekomst.

Literatuur

Anderson, B.

1983 *Imagined Communities*. London: Verso Publishers.

Armstrong, G. en R. Guilianotti (ed.)

2001 *Fear and Loathing in World Football*. New York: Berg Publishers.

Appadurai, A.

1996 *Modernity at Large: Culture and Dimentions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Barth, F. (ed.)

1969 *Ethnic Groups and Boundaries*. Bergen-Oslo: Universitets Forlaget.

Barber, J. R.

1996 *Jihad vs. McWorld: Terrorism's challenge to democracy*. New York: Times Books.

Barrett, S.

2009 *Anthropology: A Student's Guide to Theory and Method*. Toronto: University of Toronto Press.

Bauman, Z.

2000 *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.

Beck, U.

1992 *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publishers.

Bellamy, M.

2006 Shipbuilding and cultural identity on Clydeside. *Journal for Maritime Research* 8(1): 1-33.

Berman, M.

1982 *All That Is Solid Melts Into Air: The Experience of Modernity*. New York: Verso Publishers.

Boyle, R.

2000 What Football Means to Scotland (or what 'fitba' tells us about Scotland!). *Critical Quarterly* 42(4): 21-29.

1995 Football and Cultural Identity in Glasgow and Liverpool. Ph.D. dissertation, department of Philosophy, University of Stirling.

Bradley, J. M.

2006 Sport and the Contestation of Ethnic Identity: Football and Irishness in Scotland. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 32(7): 1189 -1208.

Brown, A. met T. Crabbe en G. Mellor

2008 Introduction: football and community – practical and theoretical considerations. *Soccer & Society* 9(3): 303-312

Carter, T.

2002 On the Need for an Anthropological Approach to Sport. *Identities: Global Studies in Culture, and Power* 9(3): 405-422.

Castells, M.

1997 *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford: Blackwell Publishers.

Craig, C.

2010 *The Tears that made the Clyde: Well-being in Glasgow*. Glendareul: Argyll Publishing.

Cohen, A. P.

1982 *Belonging: Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Manchester: Manchester University Press.

De Anca, C.

2012 *Beyond Tribalism: Managing Identities in a Diverse World*. London: Palgrave MacMillan

Eriksen, T.H.

1993 *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.

2007 *Globalization: The Key Concepts*. Oxford: Berg Publishers.

Escobar, A.

2001 Culture sits in Places: Reflections of Globalism and Subaltern Strategies of Localization. *Political Geography* 20: 139-174.

Espiritu, Y. L.

2003 *Home Bound: Filipino American Lives across Cultures, Communities, and Countries*. Los Angeles: University of California Press

Friedman, J.

1994 *Cultural Identity & Global Process*, Sage Publications, London.

Giddens, A.

1991 *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

1991 *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford University Press.

Giulianotti, R.

2005 Towards a Critical Anthropology of Voice: The Politics of Poets of Popular Culture, Scotland and Football. *Critique of Anthropology* 25 (4): 339-359.

1999 *Football: A Sociology of the Global Game*. Cambridge: Polity Press.

Gupta, A. en J. Ferguson

1992 Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology* 7(1): 6-23.

Ham, C.

2002 The Cultural Challenge to Individualism. *Journal of Democracy* 11(1); 127-134.

Holligan, C. en R. Deuchar

2010 Gangs, Sectarianism and Social Capital: A Qualitative Study of Young People in Scotland. *Sociology* 44(1): 13-30.

Holt, R.

- 1990 *Sport and the British: A Modern History*. Oxford: Oxford University Press.
- Korff, R.**
2003 Local Enclosures of Globalization: The Power of Locality. *Dialectical Anthropology* 27: 1-28.
- Malkki, L.**
1992 National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity Among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology* 7(1): 24-44.
- Missiroli, A.**
2002 European Football Cultures and their Integration: The 'Short' Twentieth Century. *Culture, Sport, Society* 5(1): 1-20.
- Nadel-Klein, J.**
1991 Reviewing the Fringe: Localism, Tradition, and Representation in British Ethnography. *American Ethnologist* 18(3): 500-515.
- Ritzer, G.**
2005 *The McDonaldization of Society*. Newbury Park: Pine Forge Press
- Sennett, R.**
1998 *The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W. W. Norton & Company Inc.
- Shobe, H.**
2008 Football and the Politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975-2005. *Journal of Cultural Geography* 25(1): 87-105.
- Tilley, C.**
2006 Introduction: Identity, Place, Landscape and Heritage. *Journal of Material Culture* 2006 11: 7-32.
- Tuan, Y.**
1977 *Space and Place: The Perspective of Experience*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.
- Van Houtum, H. en F. van Dam**
2002 Topophilia or Topoporno? Patriotic Place Attachment in International Football Derbies. *International Social Science Review* 3(2): 231-248.
- Weis**
1995 Identity Formation and the Processes of "Othering": Unraveling Sexual Threads. *Educational Foundations* 9(1): 17-33.
- Woodward, K. (ed.)**
1997 *Identity and Difference*. London: Sage.

Bijlage 1: Samenvatting

In het Engels:

For some, football has no real significance. It is seen as a merely game or even a nuisance. For others, football this is more than just a game. This thesis is about the last mentioned. It is a reflection on our fieldwork that has been conducted among supporters of Rangers Football Club and Celtic Football Club and the ways in which supporting their respective clubs offers them something more than just a game; it is a means to experience and construct a local identity.

This thesis must be placed in the current Anthropological debate on modernity, and the influence of the processes that shape modernity on local identities (Bauman 1998). One side of the debate is how modernity, in its most contemporary shape, has dissolved some of our more essential securities when it comes to forms of identification, such as class, religion, or the nation. Researchers often speak of the 'crisis of identity' in order to typify the insecurities that modernity has brought about in relation to shaping identities (Tilley: 2006). These processes are however multidimensional in the sense that the pressure of modern processes on localities, such as *disembedding* and *detrterritorialization* are always countered by *re-embedding*. These processes take shape through strong collective identities that among others rely on religion, ethnicity, or locality in order to replace these dissolved securities (Castells 1997).

We have attempted to report on the complex marking points through which football supporters construct their identities, and the current processes that continuously suppress contemporary expressions of their localities. In relation to the so called 'crisis of identity', we have typified the current pressure on locality among football supporters as the 'crisis of locality'. But we have also shown how local identities that are derived from supporting a football club are dynamic and offer resistance to this 'crisis of locality'. Namely the power of supporting a club lies in the essence of these clubs to represent a community's local identities (Holt-in Brown et.al. 2008). It is through processes of remembering, home-making (Espiritu 2003) and specific marking points of identity that create a strong sense of community (Anderson 1983), home (Espiritu 2003), and *belonging* (Cohen 1982). We believe that among fan groups especially lies the ability for trust to grow, and as a direct consequence; new forms of *binding social capital* (Putnam- in Holligan & Deuchar 2009). Essential for these identities to thrive and the shaping new *binding social capital* are significant places in which they are allowed to be experienced. Through this we have attempted to show that locality and place are not only strongly related to one another, they simply depend on each other.